

E BESZÉD BEFEJEZTE UTÁN

BREZNAY BÉLA,

A HITTUDOMÁNYOK DOCTORA, A KERESZTÉNY ERKÖLCSTUDOMÁNY NYILVÁNOS RENDES TANÁRA, ESZTERGOM-FŐEGYHÁZMEGYEI ÁLDOZÓPAP, PÁPA Ő SZENTSÉGÉNEK TITKOS KAMARÁSA, A BUDAPESTI ÉRSEKI SZENTSZÉKBEN BIRÓ, A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYÁNAK, VALAMINT TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYÁNAK, ÜGYSZINTÉN AZ AQUINÓI SZENT TAMÁS-TÁRSASÁGNAK TAGJA, A PÁRISI „SOCIÉTÉ BIBLIOGRAPHIQUE“ LEVELEZŐ TAGJA, A SZENT LÁSZLÓ-TÁRSULATNAK VÁLASZTMÁNYI, AZ ORSZÁGOS PÁZMÁNY-EGYESÜLETNEK RENDES ÉS VÁLASZTMÁNYI TAGJA, A BUDAPESTI PHILOLOGIAI TÁRSASÁG RENDES TAGJA, A MENSÆ AKADEMICA TISZTELETBELI ELNÖKE, A SZENT IMRE-EGYESÜLET VÁLASZTOTT VÉDNÖKE, A „RELIGIO VALLÁS“ SZERKESZTŐJE, AZ EGYETEM VOLT RECTORA, A HITTUDOMÁNYI KARNAK HARMADIZBEN DEKÁNJA

A KARI JELENTÉSEKET OLVASTA FEL.

Vol. 11
No. 1

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

A)

AZ EGYETEMI TUDOMÁNYKAROK JELENTÉSEI.

I. A hittudományi kar jelentése.

Nagyságos Rector Úr!

A hittudományi kar által folyó 1900/1. tanévre kitűzve volt három egyetemi pályatétel mindegyikére érkezett be pályamunka. Van szerencsém ezekről, valamint a többi kari jutalmazásokról jelentésemet tiszteletteljesen bemutatni.

I. A *Pasquich-alapból* 140 korona díjjal első helyen kitűzve volt eme tételre: „Praecipuis rationum momentis vindicetur Pentateuchi authenticia contra hypothesim Well-hausianam“, a következő jelige alatt „A törvény Mózes által adatott“, egy pályamunka érkezett be. Birálók egyező véleménye alapján a kar a pályadíjat kiváló elismeréssel adja ki. Pályanyertes: ROGÁCS FERENCZ II. é. hittudományhallgató.

II. A *Pasquich-alapból* 140 korona díjjal második helyen kitűzve volt eme tételre: „Praemissa brevi dissertatione de natura adventus seu parusiae Domini, explanentur loci N. T. de parusia agentes“, a következő jeligével „Onnan leszen eljövendő“, szintén egy pályamunka érkezett be. Birálók egyező véleménye alapján a kar a díjat kiadja. Pályadíjnyertes: LUKÁCS JÓZSEF III. é. k. t. r. hittudományhallgató.

III. A *Pasquich-alapból* 140 korona díjjal kitűzve volt eme tételre: „Requiritur Psalmi 1-i versio verbalis textus dialectorum chaldaicae, syriacae atque arabicae, necnon analysis grammatico-syntactica cuiusvis textus, habito ubique respectu ad textum originale hebraicum“, két pályamunka érkezett be; egyik: „Beatus vir, qui timet Dominum“; másik: „Minden nyelv dicsérje az Urat“ jeligével. Biráló jelentése alapján a kar a díjat a két pályázó közt egyenlően megosztja. Pályadíj-

nyertes szerzők: a latin nyelvű és jeligéjű munkaé BELÁN JÁNOS II. é., a magyar nyelvű és jeligéjűé CSÁSZIK ISTVÁN III. é. hittudományhallgatók.

IV. A *Szabó-féle* alapítvány 40 koronás *szónoklati* jutalmát a kar, a szaktanár előterjesztése alapján, BUZSÁKY IMRE IV. é. hittudományhallgatónak ítélte oda.

V. A *beiktatási díjak* kari jutalékából könyvekül kiadni szokott jutalmakban a kar határozatából ezidén a következő kari hallgatók részesülnek: BUZSÁKY IMRE, LÓSKA BÉLA és TKALEC ALAJOS IV. é. hittudományhallgatók.

VI. A *Schopper-féle* szorgalmi díjat a kar a jelen tanévben soros bölcsészettudományi kar ajánlására STEIDL JÓZSEF IV. é. bölcsészethallgatónak adományozta.

VII. A *Bita-féle* jutalomdíj ezidén a hittudományi kar hallgatóira esett. A nevezés a tek. egyetemi Tanácsot illetvén meg, ily esetben, a kar első helyen VEGELE LAJOS III., második helyen TKALEC ALAJOS IV. é. hittudományhallgatókat terjesztette elő. A tek. egyetemi Tanács a jutalmat VEGELE LAJOSnak adományozta.

Kelt Budapesten, a hittudományi kar folyó évi április hó 22-én és folytatólag május hó 3-án tartott e. i. V. rendes üléséből.

Dr. BREZNAY BÉLA
e. i. dékán és elnök.

II. A jog- és államtudományi kar jelentése.

Nagyságos egyetemi Rector Úr!

Az 1900/1901. tanévre hirdetett pályakérdésekre beérkezett és Nagyságod által f. évi 3951. szám alatt karunkhoz áttett pályamunkákra vonatkozólag a tisztelettel alulírott kar jelentését a következőkben terjeszti elő:

1. A *közigazgatásból* hirdetett, 4. szám alatti és a Senger Katalin-alapból 520 koronával jutalmazandó következő kérdésre: „Fejtsék ki a községek állása a közigazgatás általános rendszerében, továbbá belső szervezetük, hatáskörük, különösen ennek kibővülése szociálpolitikai tekintetben az újabb törvényhozások szerint“ — egy pályamunka érkezett be, még pedig

„A jó községi közigazgatás a nemzeti és állami haladás alapja“ jelige alatt. A pályamű dr. CONCHA GYÓZÓ és dr. KMETY KÁROLY tanároknak adatott ki. A kar a bírálók véleménye alapján a jutalmat ki nem adhatónak ítélte. A jeligés levélke megsemmisítettett.

2. A *nemzetgazdaságtan* köréből kitűzött, 6. szám alatti és a Pasquich-alapból 140 koronával jutalmazandó kérdésre: „Fejtsék ki a pénz fogalma és annak közgazdasági jelentősége“ négy dolgozat érkezett be, és pedig: „Korona“, „Pecunia“, „Igazság“ és „Non aes, sed fides“ jelszókkal ellátva. A dolgozatokat dr. LÁNG LAJOS és dr. FÖLDES BÉLA tanárok bírálták meg. A bírálók véleménye alapján a kar a „Non aes, sed fides“ jelígejű dolgozatot jutalmazásra érdemesnek találta. A jeligés levélke felbontatván, a pályamű szerzőjéül ENGEL ZSIGMOND, III. éves joghallgató tűnt ki.

3. A *római jogból* hirdetett, 8. szám alatti és a Senger Katalin-alapból 440 koronával jutalmazandó tételre „Kiváncsodik rendszeres és bírálati ismertetése annak, a mit a Corpus iuris civilis tartalmaz a hagyományokról és a hitbizományokról“ egy pályamunka érkezett be, és pedig:

„Quod si deficiant vires, audacia certe
Laus erit: in magnis et voluisse sat est“

jelige alatt. A pályamunkát dr. SCHWARCZ GUSZTÁV és dr. SZENTMIKLÓSI MÁRTON tanárok bírálták meg. A kar a bírálók véleményének elfogadásával a munkát jutalomra érdemesnek ítélte. A jeligés levélkéből kitűnt, hogy a munka szerzője: HANTOS ELEMÉR, III. éves joghallgató.

4. A *büntetőjogból* kitűzött, 9. szám alatti, a Senger Katalin-alapból 440 koronával jutalmazandó, erre a tételre: „A visszaesés dogmatikai és politikai szempontból“ — öt pályamű érkezett be, és pedig: 1. „Május 31“ jelige alatt. 2. „Gravius pecant ii, qui poena soluta ac finita, renovatum delictum perficiunt“. 3. The aim of the legislator should be, not truth, but expediency“. 4. „Le maximum de l'intimidation avec le minimum de la pénalité“. 5. „Quia nocet bonis, qui parcit malis“. A pályaművek bírálatra dr. BALOGH JENŐ és dr. FAYER LÁSZLÓ tanároknak adattak ki. A bírálók véleménye,

hogy a 440 koronás jutalom a „Le maximum de l'intimidation stb.“ és a „Quia nocet bonis stb.“ jeligével ellátott 4-ik és 5-ik számú pályamunkák szerzői között osztassék meg, mert dolgozataik a jutalomra egészben véve egyenlően érdemesek; a 3-ik számú „The aim of the legislator stb.“ angol jeligéjű dolgozat pedig dicséretben részesíttessék. A kar a bírálók véleményét elfogadta. A jeligés levélkéik felbontatván, a 4. számú pályamű társszerzőiül LENGYEL AURÉL törvényszéki joggyakornok és ROSENFELD JÓZSEF ügyvédjelölt, kik a pályakérdés kihirdetése idején még a kar hallgatói voltak; az 5. számú dolgozat szerzőjéül pedig BERNOLÁK NÁNDOR, III. éves joghallgató tűnt ki. Mivel a pályázati szabályok szerint társszerzőknek a pályadíj csak abban az esetben adható ki, ha a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találja, a kar szótöbbséggel hozott külön határozattal kimondta, hogy a 440 koronás jutalomnak fele része a 4. számú munka szerzői, azaz LENGYEL AURÉL és ROSENFELD JÓZSEF között osztandó meg, a jutalomnak másik fele része pedig BERNOLÁK NÁNDORT illesse meg.

A kar egyúttal felhívta a dicséretben részesített 3. számú dolgozat szerzőjét, hogy a mennyiben nevének kihirdetését óhajtja, jelentkezze. Az 1. és 2. számú jeligés levélkéik felbontatlanul megsemmisítették.

5. A magyar pénzügyi jog köréből hirdetett, 10. szám alatti, a Pasquich-alapból 140 koronával jutalmazandó, következő tételre: „A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adóját rendező törvényes rendelkezéseknek s azoknak a döntvényeknek és elvi jelentőségű ítéleteknek méltatása, a melyeket ennek az adónak kirovása dolgában a volt pénzügyi közigazgatási bíróság és a most fennálló közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya hozott“ egy pályamunka érkezett be, és pedig „Kitartás“ jelige alatt. A pályamunkát dr. MARISKA VILMOS és dr. KMETY KÁROLY tanárok bírálták meg. A bírálók véleménye alapján a kar a jutalmat nem találta kiadhatónak, és a jeligés levélkét megsemmisítette.

Az 5., 7. és 11. számok alatt a magyar közigazgatási jog, magyar magánjog, illetőleg nemzetközi jog köréből hirdetett pályakérdésekre munka nem érkezett be.

A bírálati jelentéseket, valamint a 12 db. pályaművet tisztelettel ide mellékeljük.

A karnak van szerencsése továbbá jelenteni, hogy a rendelkezése és kezelése alatt álló Frank-alapból a folyó 1900/1901. egyetemi évre 800 koronát tett folyóvá, a mely összegből, tekintettel ernyedetlen szorgalmukra, kiváló előmenetelükre és viszonzlagos vagyontalansági helyzetükre, GONDA HENRIK joghallgatót, 400 koronában, HANTOS ELEMÉR és KÖVES MIKLÓS joghallgatókat pedig egyenként 200—200 koronában részesíti.

A Kautz Gyula-féle alapítványnak 80 koronát tevő, folyó évi kamatait a kar EDELENYI SZABÓ DÉNES III. éves joghallgatónak adományozza.

Kelt Budapesten, a jog- és államtudományi kar 1901. évi április hó 30-án tartott VIII-ik rendes üléséből.

Dr. MARISKA VILMOS,
e. i. dékán.

III. Az orvostudományi kar jelentései.

a)

*A budapesti kir. egyetem e. i. rectora ő nagyságának
Budapesten.*

Vonatkozással Nagyságodnak 3951/1900—901. r. sz. becses átiratára, szerencsénk van hivatalos tisztelettel értesíteni, hogy az 1900/901. tanévre hirdetett egyetemi pályakérdésekre vonatkozólag a pályázat eredménye a következő:

A 15. számú élettani, a 20. számú belgyógyászati, a 22. számú sebészeti, a 25. számú szülészeti, a 26. és 27. számú bőrkórtani, a 28. számú közegészségtani s a 29. számú törvényszéki orvostani pályakérdésekre pályamunka nem érkezett be.

E meddő pályatételek között van: 520 koronás Senger-díj 6, 140 koronás Pasquich-díj 2.

E nyolcz pályakérdéssel szemben a boncztan, élettan, ált. kórtan, kórszövettan, belgyógyászat, sebészet és szemészet pályatételeire 11 pályamunka érkezett be.

E pályamunkákról szóló részletes és szabályszerű bírálatok karunk f. é. VIII. rendes ülésében felolvastatván, a tárgyalás eredményeit a következőkben foglalhatom össze:

I. A Pasquich-féle 140 koronás díjjal jutalmazandó következő kérdésre: „Irassanak le és vizsgáltassanak meg többféle módszer szerint a vese és mellékvese erei“, a kitűzött határidőig egy pályamunka érkezett be a következő jeligével: „There are more things in heaven and earth, Horatio, Than are dreamt of in your philosophy“ (Shakespeare „Hamlet“). Bíró dr. THANHOFFER LAJOS ny. r. tanár.

A dolgozat 219 quart-oldalra terjed s két kötetbe van kötve s mellé 10 csinos rajz külön atlaszban mellékelve, nemkülönben 3 száraz, injiciált készítmény és számos összehasonlító anatómiai injiciált borszeszes készítmény van hozzácsatolva.

Tekintettel arra, hogy bár a készítmények nem kitűnőek, de a munka nagy szorgalommal készült s pályázónak, különösen az összehasonlító anatómiai tanulmányaihoz nagy költségei voltak; tekintettel továbbá arra, hogy a pályamunka irodalmi egybeállítására, valamint a pályázó irodalmi ismeretei dicséretesek, valamint hogy éppen összehasonlító készítményei az oktatásnál értékesíthetők: a tanártestület egyhangú határozattal „There are more things etc.“ jeligéjű anatómiai pályaművet a 140 koronányi Pasquich-féle díjjal jutalmazza.

A jeligés levélke felbontatván, kitűnt, hogy annak szerzője: LICHTENBERG SÁNDOR IV. éves orvostanhallgató.

II. „Állíttassék elő és irassék le a női medencze érrendszerét feltüntető készítmény“ szövegű pályakérdésre a kitűzött határidőig egy pályamunka érkezett be, készítményekkel s a következő jeligével: „A kezdő mindent jónak tart“. Bíró dr. THANHOFFER LAJOS ny. r. tanár.

A dolgozat 331 quart-lapra terjedő értekezés s hozzá tíz tábla van csatolva, ezek közül 3 ügyes rajz, a többi pedig a készítményeknek részben egész, részben részlet-fényképe.

A munka két külön részből áll; az elsőben a készítmények előállításának módját és leírását, a másodikban pedig atlaszos tábláit s hozzáfűzött jegyzeteit közli.

A munkához szerző három csinos és egy igen szép és tanulságos medenczekészítményt csatol, a melyeken az erek részben Teichmann-féle, részben viaszos masszával vannak injiciálva, épp úgy a megfelelő medenczeszervek is.

Tekintettel pályázónak nagy szorgalmára, melylyel nehéz

feladatát megoldani törekedett s azt eredményesen meg is oldotta; tekintettel továbbá szép irodalmi ismereteire, valamint kitünő készítményeire: „A kezdő mindent jónak tart“ jeligéjű pályaműnek a 140 koronányi Tauffer tanár által felajánlott pályadíjat a tanári testület egyhangulag odaitéli.

A jeligés levél felbontatván, kiderült, hogy a munka szerzője FONYÓ (FLEISCHER) JÁNOS IV. éves orvostanhallgató.

III. A Pasquich-féle 140 koronás pályadíjra az élettanból kitüzött azon kérdésre: „A hőmérsék befolyása a különböző enzyemek hatására“ „semper vi“ jelige alatt egy dolgozat érkezett be. Bíráló dr. KLUG NÁNDOR ny. r. tanár.

A dolgozat 80 negyedrétlapra terjed és az első 18 lapon igen értelmesen, könnyen érthető modorban tárgyalja a fermentek hatását általában, a többiben saját vizsgálatait adja elő. Maga első sorban a pepsint és trypsint tette vizsgálata tárgyává. Az emésztés előhaladását, az eddigi eljárásoktól eltérőleg, a fagypontsülyedés, valamint a fajsúlynak Westphal-féle mérleggel történt meghatározásából ítélte meg. A pepsint illetőleg a fajsúly és a fagyáspont meghatározása különböző eredményt adtak, jeléül annak, hogy a pepsin-emésztés terjedelme s mélysége a különböző hőmérsék által különböző módon lesz befolyásolva. A fajsúlymeghatározás értelmében a legtöbb fehérje 20 C°-on jut az emésztés alatt oldatba, innen egész 60 C°-ig lassan csökken az emésztés terjedelme és 80 C°-n a minimumra száll; a fagyáspont vizsgálatának tanúsága szerint, az emésztés mélysége a legnagyobb 40 C°-on, innen 60°-ig lassan, ezentúl gyorsan sülyed. A trypsin hőoptimuma úgy az emésztés terjedelmét, mint mélységét illetőleg 40 C°-on van, innentől 60 C°-ig lassan csökken.

A 80 negyedrétlapra terjedő dolgozat pályázó kiváló jártasságáról tárgya irodalmában, a physikai-chemiai eljárásokban, valamint kitünő szorgalmáról is tesz tanúságot és új adatokat szolgáltatván az erjesztőhatás ismeretéhez, némi pótolással, esetleg még más erjesztőkre kiterjesztendő vizsgálatokkal, a dolgozat közlésre is alkalmas. Mindezek alapján szerzőnek a tanári testület egyhangú határozattal a jutalomdíjat kiadja.

A jeligés levélke kibontatván, kitünt, hogy a pályamunka szerzője KURTUCZ VALERIA kisasszony IV. éves orvosnövendék.

IV. A „Högyes“-féle 140 koronányi pályadíjra az általános kórtanból, mely a következő feladat megoldására volt kitűzve: „Hasonlíttassanak össze a Magyarországon előforduló szúnyogfajok azon szúnyogfajokkal, melyek a malaria elterjedésében az eddigi vizsgálatok szerint a külföld egyes országai-ban szerepet játszanak“ egy pályamunka érkezett be a következő jeligével: „Nec dubitamus, multa esse, quae et nos praeterierint. . . (Plinius). Biráló: HÖGYES ENDRE ny. r. tanár.

A bírálatból kitűnik, hogy szerző a kitűzött kérdést eléggé jól oldotta meg. Jól összeállította és átértette az eddigi irodalmi adatokat a szúnyogok természetrajzára, valamint azoknak lehető szerepét a malaria terjesztésében. Noha önálló gyűjtéseket, valamint kórtani kísérleteket egyelőre még az idő rövidsége miatt nem tehetett, azt azonban, a mi feladatul volt kitűzve, kellőleg megfejtette. A meglevő külföldi és hazai irodalmi adatok alapján összehasonlította az eddig ismert hazai szúnyogfajokat azon szúnyogfajokkal, a melyeknek szerepét a külföldi vizsgálatok a malaria terjesztésében eddigelé kikutatták, így előkészítette magát arra, hogy e tárgyra vonatkozólag terjedelmesebb kutatásokat és kísérleteket is tehessen. A pályamunka iránya egyszerű, tiszta, magyaros, az előadás világos és értelmes.

Mindezek folytán a tanári testület egyhangú határozattal a pályadíjat a munka szerzőjének kiadja.

A jeligés levélke felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzője: BERKI JÓZSEF III. éves orvosnövendék.

V. Az Arányi-alapból a f. tanévre kitűzött kórszövettani pályakérdésre: „Vizsgáltassanak meg a heterolog csontképződések a lágy burkon, a tüdőben, esetleg más szervben is“, egy pályamunka érkezett be „Sors bona nihil aliud“ jelige alatt. Biráló GENERSEICH ANTAL ny. r. tanár.

A pályamunka 92 negyedréti lapra terjed, hozzá négy tábla, sok rajz és egy doboz (19 drb) göröcsövi készítménynyel van csatolva.

Számba véve a munkában tanúsított irodalmi tájékozottságot, a vizsgálatban kifejtett szorgalmat és ügyességet, és különösen azon körülményt is, hogy új adatot is szolgáltatott a tüdőbeli valódi csontdaganat fejlődéséhez, a dolgot a

kitűzött pályadíjra érdemesnek találta a tanári testület s a pályadíjat a munka szerzőjének egyhangúlag kiadni határozta.

A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője ZILAH JENŐ orvoshallgató.

VI. Az Arányi-féle alaphól kitűzött következő kórszövet-tani pályakérdésre: „Vizsgáltassék meg a rugalmas szövet finomabb szerkezetének elváltozása a nyomás, gyulladás és más kóros folyamatok befolyása alatt“, egy pályamunka érkezett be „Nil nisi verum“ jelige alatt. Bíráló dr. GENERSICH ANTAL ny. r. tanár.

A munka 61 negyedréti lapra terjed és melléje egy kis atlasz, 7 tábla rajzzal és egy doboz 50 db mikroszkopos készítménnyel van csatolva.

A részletes bírálatból kitünt, hogy pályázó a felvetett kérdéssel behatóan és szorgalmasan foglalkozott és vizsgálatai folytán számbavehető eredményeket ért el. Górcsővi készítményei szépek, rajzai csinosak, hívek. Mindezek folytán a munkát a tanári testület a pályadíjra egyhangúlag érdemesnek jelenti ki s a kitűzött pályadíjat kiadni határozza.

A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője BENDER BÉLA orvoshallgató.

VII. Az Arányi Lajos-féle alaphól kitűzött következő kórszövet-tani pályakérdésre: „Vizsgáltassék a különböző gümős folyamatokat előidéző gümöbacillusok virulentiája, a tiszta tenyészetek előállítása, beoltás és a kórszövet-tani lelet ellenőrzése útján“, egy pályamunka érkezett be „Viribus unitis“ jeligével, 69 negyedréti-lapnyi szöveggel, 6 táblázattal, 110 górcsói készítmény és 146 tiszta tenyészet becsatolásával. Bíráló dr. PERTIK OTTÓ ny. r. tanár.

A beható bírálatból kiderült, hogy a gümöbacillusok virulentiájának kérdésében a formulázott feladatot a kérdés helyes feltevéseivel, helyesen elgondolt és helyesen eszközölt vizsgálatokkal eredményesen oldotta meg a szerző. Vizsgálati eredményei olyanok, melyek a körütekintő kritikával végzett kísérletektől támogatva és beigazolva, ismereteinket ezen kérdéstről kiszélesítették és mint ilyenek, bármely tudományos folyóiratban is közölhetők és az általános tudományos kritikával szemben helyt állanak. A tanári testület ezért egyhangú

határozattal a pályamunkát nemcsak a pályadíjra, de külön dicséretre is érdemesnek találta s a pályadíjat szerzőjének kiadja.

A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a külön dicsérrettel is kiemelt nyertes pályamunkának két szerzője van, és pedig FLEISCHMANN LÁSZLÓ és KOMLÓS BÉLA orvosnövendékek, kik között a díj egyenlő részben osztatik meg.

VIII. A *belorvostanból* kitűzött következő pályakérdésre: „Vizsgáltassék meg az izmok villamos rángásának lefolyása grafikailag, tekintettel a különböző idegbajokra“ egy pályamunka érkezett be, a melynek jelígeje „Myographion“. Bíráló: dr. KÉTTY KÁROLY ny. r. tanár.

Ezen pályamű 180 negyedrétlapon és 33 fotográfiailag reprodukált táblázaton tárgyalja a felvetett kérdést, s az idevonatkozó irodalmat igen gondos összeállításban sorolja fel.

Főérdeme e munkálatnak görbe-felvételei, de magyarázó szövege is gondos tanulmányra és elég gyakorlott írói képességre vall; az irodalmat is eléggé ismeri s munkájában nagy szorgalom tanuságát adja.

Mindezek alapján a részletes bírálat meghallgatása után a tanártestület egyhangú határozattal a „Myographion“ jelígejű műnek, mivel önálló értékű tanulmányt tartalmaz, a pályadíjat kiadja.

A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője FONYÓ (FLEISCHER) JÁNOS IV. é. orvosnövendék.

IX. A Senger-féle 520 koronás következő sebészeti pályakérdésre: „Tanulmányoztassék kísérleti úton, mily befolyást gyakorolnak a mész- és phosphorsók a csontképződésre, különös tekintettel a csonttörésnél képződő csonthegre“, két pályamunka érkezett be „*Fiat lux*“ és „*Salus aegroti suprema lex esto*“ jelígekkel. A RÉCZEY IMRE és DOLLINGER GYULA ny. r. tanárok részletes bírálatából kiderült, hogy a „*Fiat lux*“ jelíges munka a pályázat feltételeinek meg nem felel. A dolgozat az irodalom alapján tárgyalja a csont- és callusképződés folyamatát. A leírás kissé nehézkes, sok helyütt nem tisztán érthető. Hasonlóan nem kielégítő a mészsóknak és phosphornak hatásáról való leírása sem. Kísérletei sok kívánni valót hagynak hátra, a mennyiben nincs meg náluk sem a czéltudatosság, sem a kellő ellenőrzés. Az említett szereknek a csont-

képződésre való hatását meg egyáltalán nem is tárgyalja, csak a callus-képződésnél való szerepéről szól. Vizsgálatának eredménye, hogy e szereknek gyakorlati jelentőségük a callus-képződés elősegítésében nincs, de ezen állítását hiányos megfigyelése következtében plausibilissé tenni nem tudja. Készítményei a göröcsövi vizsgálatra nem használhatók annyira, hogy ebből pontos következtetést vonni lehetne, mert túlvastagok. A dolgozat mindezért, de pongyolasága miatt is, nem méltó a jutalomra.

A „*Salus aegroti suprema lex esto*“ jeligéjű első sorban a csontképződés különböző fajait ismerteti az idevágó gazdag irodalom alapján. Ezután áttér a callus-képződés normalis viszonyainak leírására, felsorolja és bírálja a különböző teoriákat, érveinek támogatásául utal az egyes viszonyokat jól feltüntető göröcsői metszeteire és Röntgen-fényképeire. Midőn a normalis viszonyokat folyékony, élénk, a figyelmet folyton lekötve tartó tárgyalásával érthetővé tette, áttér a mészsóknak és phosphornak hatására, melylyel azok a csontfejlődést befolyásolják. Itt is első sorban az irodalomnak e kérdésben annyira ellentmondó adatait ismerteti s azután fog hozzá saját vizsgálatainak leírásához s eredményeinek összefoglalásához. Hasonlóan az előbbihez, tárgyalja a mész és phosphor hatását a callusképződésére. Ez utóbbi két fejezet a dolgozat tulajdonképeni czélja: a felelet a feltett kérdésre. Concrét eredményt felmutatni nem tud ugyan, de a szabatosan és minden irányban pontosan végzett állatkísérletek, a nyert csontkészítmények makroszkopiai és mikroszkopiai viszonyainak helyes megítélése, valószínűvé teszik, hogy az említett szerek semmi vagy csak oly minimalis befolyást gyakorolnak a csontképződésre és a callus-képződés siettetésére és a callus szilárdabbá tételére, hogy gyakorlati fontosságot e szereknek nem tulajdoníthatunk. A mi végül a dolgozat áttekinthető beosztását, stylusának könnyű és szabatos voltát illeti, szerző dicséretet érdemel. Logicus következtetései, kísérleteinek pontos kivitele és az azoknál érvényesült körülmények, készítményeinek a technikai nehézségek daczára is gondos kiállítása, a nagy terjedelmű irodalom kimerítő áttanulmányozása, adatainak helyes alkalmazása oly nagy szorgalomról s ügybuzgóságról tesz tanúságot, mely minden körülmény között méltó a jutalomra.

Ezek alapján a tanári testület egyhangú határozattal, mint absolut becsű munkának a „Salus aegroti suprema lex esto“ jeligéjűnek ítéli oda a pályadíjat.

A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy a munkának két szerzője van, ú. m. ENGEL KÁROLY és FLESCHE HERMANN orvosnövendékek, kik között a pályadíj egyenlő arányban osztatik meg.

X. A *szemészetből* kitűzött s a Senger-féle alaphól 440 koronával jutalmazandó következő pályakérdésre: „Vizsgál-tassék a látóidegfőnek és környezetének szövettana glaucomás szemeken“, egy pályamunka érkezett be „Graefe“ jeligével.

A benyújtott dolgozat 200 8-adrét oldal terjedelmű, s 751 mikroszkopiai praeparatumot s 25 mikrophotogrammot tartalmaz mellékletül.

SCHULEK VILMOS ny. r. tanár birálata alapján, tekintettel arra, hogy szerző a buvárkodás módszereiben s a literatúrában jelentős jártasságot árult el, tekintettel, hogy praeparatumai a kezdet nehézségeinek leküzdése után jó technikáról tanuskodnak, mikrophotogrammai pedig igen sikerültek; tekintettel arra, hogy a thema második felének kidolgozása által a *glaucoma* szövettanának hazai anyagon készült befejezett értékes monographiáját nyertük: a tanári testület a Senger-féle alaphól kitűzött 440 koronás jutalmat a „Graefe“ jeligéjű dolgozatnak egyhangulag odaitéli.

A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője FRIMM ARTHUR V. éves orvostanhallgató.

Budapest, 1901. április hó 30-án, az orvostan tanártestület VIII. rendes üléséből.

Dr. BÓKAY,
e. i. dékán.

b)

*A budapesti kir. egyetem e. i. rectora ő nagyságának
Budapesten.*

Az Arányi Lajos-féle alaphól jutalmazandó pályabonczolás szabályszerű kihirdetés után f. é. ápril hó 16-án ejtetett meg nagyságos dr. GENERSICH ANTAL ny. r. tanár vezetése alatt s nagyszámú hallgatóság jelenlétében. A pályázaton két orvosnövendék vett részt, kiknek bonczjegyzőkönyveit nevezett tanár

úr bírálta meg, kinek bírálati jelentése felolvastatván, karunk VIII. rendes ülésén a tanári testület egyhangú határozattal a 80 koronás első díjat a „*Semper in concreto, nihil in abstracto*“ jeligével ellátott jegyzőkönyvnek, a 40 koronás második díjat a „*Labor omnia vincit*“ jeligés jegyzőkönyvnek ítélte oda.

A levélké felbontása alkalmával kiderült, hogy az I. díj nyertese STEINER PÁL IV. éves, a II. díj nyertese HALÁSZ ALADÁR IV. éves orvosnövendék.

Budapest, 1901 április hó 30-án, az orvoskari tanár-testület VIII. r. üléséből.

Dr. BÓKAY,
e. i. dekan.

IV. A bölcsészettudományi kar jelentései.

Nagyságos Rector Úr!

Van szerencsém a bölcsészeti kar jelen tanévi pályázatainak eredményéről a május 2-án tartott VII. r. ülés határozatai alapján a következő jelentést Nagyságod elé terjeszteni:

Hét pályázat eredménytelen volt.

Az aesthetikából kitűzött 31. sz., az általános nyelvészetből kitűzött 32. sz., Magyarország történelméből kitűzött 34. sz., a középkori egyetemes történelemből 35., a kosmographiából kitűzött 39. sz., az összehasonlító boncztanból kitűzött 40. sz. s a chemiából kitűzött 41. sz. tételre nem érkezett pályamű.

A *philosophiából* kitűzött 30. sz. tételre két pályamű érkezett be. A „*Nosce te ipsum*“ jeligéjű pályamű jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: KUTASI ELEMÉR joghallgató.

A *sémi nyelvekből és irodalmakból* kitűzött 33. sz. tételre egy pályamű érkezett. Jeligióje: „Keletre magyar“. Szorgalmi jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: OSZTERN SALAMON IV. é. bölcsészethallgató.

A *művelődéstörténetből* kitűzött 36. sz. tételre egy pályamű érkezett. Jeligióje: „*Quod si quid istic non satis comptum leges, Veniam juventae gratia vati dabis.*“ Jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője CSÁSZÁR MIHÁLY III. éves bölcsészethallgató.

A *művészet-történetből* kitűzött 37. sz. tételre egy pályamű érkezett. Jeligióje: „Mozgás“. Szorgalmi díjra méltónak ítéltetett. Szerzője: STAUD JÁNOS tanárjelölt.

B)

AZ EGYETEMI TUDOMÁNYKAROK BIRÁLATAI.

I. A hittudományi kar birálatai.

a)

Tétel: „Praecipuis rationum momentis vindicetur Pentateuchi authenticia contra hypothesim Wellhausenianam“. A pályázás határnapjáig magyarul írt egy pályadolgozat érkezett be, még pedig eme jelige alatt: „A törvény Mózes által adatott“. Ján. 1., 17. Ezen pályadolgozat szabályszerű birálatával a tekintetes Kar által alulírottak bizatván meg, ezennel van szerencsénk véleményes jelentésünket tiszteletteljesen a következőkben bemutatni.

Az összesen 242 apróbetűkkel sűrűn beírt kis negyedréti lapra terjedő dolgozat áll: I—VIII. előszóból és a használt szakirodalmi források (32 mű) jegyzékéből; 1—26. lapig bevezetésből; a tárgyalás három részéből, ú. m. a) 29—92. Wellhausen rendszere, b) 93—286. l. Ennek birálata; c) 287—326. l. a mózesi szerzőség bizonyításából; továbbá 227—231. l. Befejezésből és 332—334-ig tartalommból.

Ezen terjedelmes gondos dolgozatában szerző a sokfelé érintkező s elágazó s már csak azért is bonyolultabb s kezdőre kissé nehezebb tételnek helyes felfogása, s a lényegesb anyagnak czélszerű kiválasztás mellett, a pályakérdést minden fontosb oldalról dicséretes szakértelemmel és nagy szorgalommal, egészben véve sikeresen megoldotta.

Tárgyalása minden lényegesre behatóan kiterjeszkedő és módszerileg is kifogástalan, érvelései általában világosak s ügyesek, sikerült egybevetései pedig arról tanuskodnak, hogy szerző a tárgy felett uralkodni tud. A szakirodalom kiválóbb termékei körül is elegendő tájékozottságot mutat, csak irodalom-

történeti felhozakodásai, a melyek különben a kérdés lényegéhez úgysem tartoznak, kissé hiányosak.

Hogy itt-ott egyebekben is egyes tárgyi hiányok, pár helytelen kifejezés és kevésbbé sikerült részletek is előfordulnak, azt ezen manap annyira hányatott szakkérdés bonyolult voltánál, de széles irodalma vélemény-hullámlásánál fogva is kivált kezdőnél szinte természetesnek kell találnunk s azért a sok sikerült és jó mellett — a mit szerző nyújt — méltányos elnézéssel fogadnunk.

Alulírottak mindezeknél fogva tiszteletteljesen és egyhangulag azt javasolják, hogy a kitűzött 140 korona jutalomdíj ezen érdemes dolgozat szerzőjének, még pedig megdicsérés mellett kiadassék.

Kelt Budapesten, 1901. évi május hó 2-án.

Dr. BITA DEZSŐ.

Dr. BERGER EV. JÁNOS.

b)

Tétel: „Praemissa brevi dissertatione de natura advensus seu parusiae Domini, explanentur loci N. T. de parusia agentes: Matth. 24., I. Thess. 4, 12—17. et II. Thess. ec. 1. et 2.“ — egyetlen pályamunka érkezett „Onnan leszen eljövendő“ jeligével.

Pályázó művében a parusia fogalma nem elég szabatos és világos. A szerkezet annyiban hibás, hogy a parusia fogalmát a hibás vélemények előadása előtt kellett volna tisztázni, s magukat az ellenvéleményeket is világosabban csoportosítani. Már a bevezető részben, vagy legalább is Máté 24. fejezetének magyarázata előtt ki kellett volna fejteni a kettőstárgyú (optikai) jövendölés fogalmát s a közelebbi és távolabbi értelem természetét. Máté 24. fej. magyarázata előtt mindenesetre tisztába kellett volna hozni azon kérdést, mi annak tárgya: Jeruzsálem pusztulása-e vagy az utolsó parusia, vagy mindkettő; azután el kellett volna osztani a nehézségeket. Jobban sikerült a Thess. II. levél magyarázata; csak hogy itt ismét szerző meglehetősen függ Bissing-től. Hiba továbbá, hogy szerző az egyének életében beálló parusiát nem domborítja ki eléggé. A hivatalos magyar biblia-szöveget pedig kár volt régibb és rosszabb fordításokért mellőzni.

A nyelvezet, kivált a munka első felében, sok helyen nehézkes, pongyola és magyartalan.

Mindezen hibákat azonban részben kimenti a feladat nehézsége. Viszont azonban szerző érdeme, hogy a forrásokat szorgalmasan felkutatta (bár az ismét hibája, hogy az őskeresztény forrásokat szó szerint nem idézi), és egyes helyeken önálló gondolkodást árul el.

Ezek alapján a pályadíjat inkább a szorgalmas munka, mint az elért eredménynek jutalmául, szerzőnek *kiadatni javasoljuk*.

Kelt Budapesten, 1901. április 22-én.

Dr. SZÉKELY ISTVÁN.

Dr. KISS JÁNOS.

c)

Tétel: „Requiritur Psalmi I. versio verbalis textus dialectorum chaldaicae, syriacae atque arabicae, nec non analysis grammatico-syntactica cuiusvis textus habito ubique respectu ad textum originale hebraicum“ (az I-ső zsoltár chald, szir és arab szövegének szó szerinti fordítása, alak- és szófüzéstani elemzése folytonos tekintettel az eredeti héber szövegre), melynek jutalma a Pasquich-alapból 140 korona, két pályamű érkezett be.

Az egyik magyar nyelven irva 138 nagy 8-ad oldalon „minden nyelv dicsérje az Urat“ jeligével; a másik latinul 208 oldalon. Jeligéje: „beatus vir, qui timet Dominum“.

Mindkét jelige szellemes és jelentős: az egyik a nyelvek sokféleségére utal, a másik az I-ső zsoltár kezdetét tünteti fel és egész tartalmát foglalja magában.

Mindkét mű rendkívüli szorgalomról, tehetségről és csaknem önzetlen lelkesedésről, a szent nyelvészet szeretetéről tanuskodik.

„Hosszú — így írja az Előszóban az egyik — majdnem 10 hónapos munka gyümölcse e kis dolgozat. Ifjú lelkesedésem egész melegével, lelkemnek tiszta hevével fogtam bele és csüggedni nem akaró kitartással folytattam.“

Mindkettőnek szerzője tudta, hogy szó szerinti fordítás és elemzés, nem pedig tárgyi fejtegetés kívántatik: a pályatétel keretét tehát egyik sem lépte át.

Az 1645-ben megjelent párisi Polyglottából leírták mind a három dialectus szövegét tisztán, szépen, gondosan; mind-egyiket szószerint, mégis érthetően fordították magyarra, illetve latinra; minden szó gyökét kutatták, elemezték, magyarázták és a három dialectus gyökeit, a hol kellett és lehetett, egymáshoz és a héber gyökhöz hasonlították.

A párisi Polyglotta írásjelei sokban különböznek az egyetemi előadások alatt használt chrestomathiáktól és nem is igen szabályszerűen alkalmazzák: a Polyglotta szövegeinek olvasását külön szorgalommal maguktól kellett előbb begyakorolniok.

Ez tehát az ő különösen kiemelendő érdemök.

Persze, hogy a kezdet és az újszerűség nehézségeivel kellvén megküzdieniök, itt-ott hibákat is ejtettek. Azokat megjelelve részben javítva találják dolgozataikban.

A latin dolgozat világosabb és szabatosabb, nem bocsát-kozik oly gyakran ismétlésekbe és nem mond el annyi fölöslegest, mint a magyar; viszont emennek szerzője különösen az arab szöveg elemzésében gyakorlottabbnak, biztosabbnak látszik. Mindkét munka egyaránt teljesen megfelelt feladatának, mindkettő abszolút becsesel bir; a kitűzött jutalmat mind a kettő megérdemli.

De mert versenyök remis lett: osztozzanak meg e díjon testvériesen s buzduljanak további tanulásra és munkálkodásra. Budapest, 1901 május 6-án.

Dr. KANYORSZKY GYÖRGY,
a keleti nyelvek ny. r. tanára.

II. A jog- és államtudományi kar bírálati jelentései.

a)

Tétel: „A községek (városok) állása a közigazgatás általános szervezetében, továbbá belső szervezetük és hatáskörük, s ennek kibővülése, különösen szociálpolitikai tekintetben, az újabb törvényhozások szerint“, egy pályamunka érkezett a következő jelige alatt: „A jó községi közigazgatás a nemzeti és állami haladás alapja.“

A dolgozat ritkán beirt 111 oldalra terjed. A föltett

kérdéssel semmi összefüggésben nem álló 16 oldalnyi bevezetés után, pályázó a közigazgatás szervezetének fejtegetésébe fog, és pedig a magyar közigazgatáséba. Majd a községek állását vázolja (24—41) történelmi fejlődésük szerint hazánkban. Ezután a magyar községek belső szervezetére és hatáskörére tér, s itt a törvények szabványainak visszatükrözésére szorítkozik, itt-ott beszöve a napi sajtóban elhangzott némely bírálatot közigazgatásunk hiányai fölött, s felhozva egy-két szocialpolitikai törvényt, mely a községek hatáskörére vonatkozik. Forrásai: Concha, Grünwald, Kmethy, Mocsárinak egy-egy munkája.

Pályázó tévedésben volt a pályakérdés czélja iránt, mely nem a magyar közigazgatásjog, hanem az általános közigazgatástan szempontjából s az összehasonlító jogtudomány alapján kívánta a községek állásának és szocialpolitikai hatáskörének feltüntetését, a mi iránt elég tájékozást nyújtott a kérdésnek a közigazgatástan és nem a közigazgatásjogból való kitűzése, de főleg magának a kérdésnek általános formulázása. Annak megfejtéséről ily körülmény mellett tehát szó sem lehet.

De a magyar közigazgatásjog szempontjából véve sem olyan a dolgozat, mely pályadíjat igényelhetne. Nem bocsátkozik bele a község életének, hivatásának elemzésébe, a községek különböző hatáskörének okozati megállapításába, a megyei és állami hatóságok melletti létjogának megokolásába, történelmi fejlődésének feltüntetésébe, a városi községekről pedig éppen csak annyiban szól, a mennyiben jogunk a községek közé városokat is soroz, mellőzve a törvényhatósági városokat, holott a kérdés a községek mellett zárjelben a városokat is említi. Mindezen okoknál fogva a díjat pályázónak oda nem ítéltjük.

Budapesten, 1901 április 29-én.

Dr. KMETY KÁROLY.

Dr. CONCHA GYÖZÖ,
ny. r. tanár.

b)

Tétel: „Fejtessek ki a pénz fogalma és annak közgazdasági jelentősége.” (Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.) Összesen négy pályamű érkezett be.

A pályaművek közül kettő a „korona” és „Pecunia, pecunia” jelszóval ellátott munkák alig haladják meg a fel-

avatási értekezések terjedelmét és már ezért sem jöhetnek tekintetbe; különben is felette gyengék.

Egy harmadik „Igazság“ jelszóval valamivel terjedelmesebb már, de inkább társadalom-bölcseleti elmélkedés, mint közgazdasági tanulmány, és így szintén nem jöhet tekintetbe. Hozzájárul, hogy a pályázó nem jól fogta fel a pályakérdést, helytelen irányban halad, bár vannak egyes jó megjegyzései. A dolgozat egy — itt-ott meglehetősen trivialis — vádirat a pénzügyrendszer és az azzal többé-kevésbé összefüggő intézmények ellen.

A negyedik „Non aes, sed fides“ jelszóval ellátott munka egymaga jóval terjedelmesebb, mint a többi három együttvéve. A tudori értekezések szokott alakjában 500 lapon tárgyalja a kérdést és pedig komoly szakszerű tudományos alapon. E mellett az idevágó irodalom igen széles ismereteiről tanuskodik, daczára annak, hogy a külföldi irodalomból meglehetősen egyoldalúan főleg csak a németet méltatja, itt is jelentékenyebb hézagokkal. Szerkesztési tekintetben a munka meglehetősen pongyola, jegyzetekkel túlterhelve. De a mi fő, míg egyfelől oly kérdéseket tárgyal, melyek már a pályakérdés határain túl vannak, az alapvető kérdést, a pénzügyrendszer sajátosságait kellő részletességgel nem fejti ki.

A dolgozat ezen kétségtelen hiányok daczára, tekintve a szerző buzgalmét és a német irodalomban tanúsított igen szép jártasságát, munkáját a pályadíjra határozottan érdemesnek tartjuk.

Tiszteletteljes javaslatunk tehát az, hogy a budapesti M. K. Tudomány-Egyetem jogi karán a Pasquich-alapból az 1900/901. tanévre kiírt nemzetgazdasági pályadíj (Fejtsék ki a pénz fogalma és annak közgazdasági jelentősége) a „Non aes, sed fides“ jelígéjű pályamunkának kiadassék.

Budapesten, 1901 április 28.

LÁNG LAJOS, s. k.

FÖLDES BÉLA, s. k.

c)

Tétel: „Kivántatik rendszeres és bírálati ismertetése annak, a mit a Corpus juris civilis tartalmaz a hagyományokról és hitbizományokról“, egyetlen egy dolgozat érkezett e jelígével:

„Quodsi deficient vires, audacia cerle laus erit: in magnis et voluisse sat etc.“, 271 irott quartlap terjedelemben.

A pályatétel szövege szerint a kívánt munkának nyilván kettős irányban kellett haladnia: egyrészt exegeticus, másrészt systematicus irányban. Az anyag azonban, a melynek illetén feldolgozását a pályatétel feladatul tűzte, oly beláthatatlanul nagy, hogy egy tanulmányai közben levő joghallgatónak, tekintettel a rendelkezésére álló aránylag rövid időre is, eleve le kellett mondania arról, hogy azt a maga egészében felölelje. A ki fel akarná dolgozni mindazt, a mit a Corpus Jurisnak csak a hagyományokról szóló fő részei is magukban foglalnak (Inst. II. 20—25, Dig. XXIX. 7, XXX—XXXVI, Cor. VI. 36—54), annak sok kötetes munkát kellene írni, mely terjedelemben a befejezetlenül is három kötetre felnőtt Aradis-féle monografiát is meghaladná. Ily feladattal szemben a pályázó oda törekedett, hogy kezdettől fogva határt szabjon a maga dolgozatának. Oda törekedett, hogy a római jogi hagyomány tanát oly terjedelemben, a milyen az efféle pályázatoknál szokásos, rendszeresen előadja és az e tanban tárgyalni szokott fontosabb forrásanyagot megvilágítsa. A munka egy történeti és egy dogmaticai részre oszlik. Amaz, mintegy bevezetőképén a dogmaticai részbe, a hagyomány eredetével, különféle fajai fejlődésével és a hagyománynak és hitbizománynak Justinianus alaki egyesítése történetével foglalkozik. A dogmaticai rész kilencz fejezetben a hagyományrendelés tényállását és joghatását öleli fel (IV. fej.: A hagyományrendelés kellékei, V. fej.: A hagyomány alanyai, VI. fej.: Az előhagyomány, VII. fej.: A hagyomány megszerzése, VIII. fej.: A hagyomány tárgya, IX. fej.: A hagyományi igény, X. fej.: Növedékjog a hagyománynál, XI. fej.: A hagyományrendelés korlátolása, XII. fej.: Érvénytelen hagyományrendelések, Tévedés a hagyományrendelés körül), mihez két további fejezetben (XIII., XIV. fej.) az egyetemes hitbizomány, a *legatum partitionis* és a halál esetére szóló ajándékozás tana csatlakozik. Minden fejezet élén egy többnyire világos és a tárgy belső rendjének megfelelő dispositio áll, mely a fejezetet külön feliratú §-okra osztja. A munka kétségtelen jelét adja annak, hogy szerzője a hagyomány nehéz és szövevényes tanát nagy szorgalommal tanul

mányozta és át is értette. A tárgy dispositiója önálló, bár teljességéhez és helyességéhez nem egy helyütt kétség fér. Így például feltűnő, hogy a hagyomány dogmatikai részében szerző a dogmatikailag legérdekesebb kérdésről, t. i. a hagyomány fogalmáról egy szót sem szól. A hagyománynak sem fogalom-meghatározása, sem annak tartalmi elemzése nincs benne a dolgozatban. A hagyomány viszonya egyfelől az örökléshez és általában a mortis causa saccessiohoz, másfelől az ajándékozáshoz, a modushoz; az a kérdés, vajjon önálló materialis causa-e a hagyomány, vagy pedig csak valamely materialiter szintelen juttatási forma — ezek hires és alapvető dogmaticai kérdések e tanban, melyek mellett a „dogmatikai résznek” nem volt szabad elhaladnia. Szó fér az olyan rendszeri egymásutánhoz is, hogy pl. a hagyomány megszerzésének fejezetét a hagyomány tárgyról szóló fejezet elébe teszi stb. Az előadás formája sem kifogástalan, sem csin, sem gondosság tekintetében. E hiányokkal szemben azonban feltétlen dicséretet érdemel az egész dolgozatban nyilvánuló tárgyismeret és szorgalom. Szerző bőven idézi a Corpus Jurisnak e tárgyba vágó helyeit, melyek közül sokat fordít és magyaráz is; az újabb irodalomnak a tárgyhoz tartozó nevezetesebb termékeit ismeri és felhasználja; a fontosabb vitakérdéseket felemlíti és több helyütt értelmesen állást is foglal velök szemben; és a tételes római jog elemzése közben többször kiterjed a kérdések legislativ-politikai oldalára is, mely alkalommal a legújabb magyar tervezetet is figyelembe veszi. A kezdő félreismerhetetlen fogytékosságai mellett, a munka nem egy helyen önálló gondolkodásról és kezdettől végig nagy buzgóságról és a római jog iránti eleven érdeklődésről tesz tanuságot, miért is javasoljuk, hogy e mű szerzőjének a pályatétel díját kiadni méltóztassék.

Dr. SCHWARCZ GUSZTÁV.

Mindenben hozzájárulok.

SZENTMIKLÓSI MÁRTON.

d)

Tétel: A visszaesés dogmatikai és politikai szempontból.
A pályázatra öt dolgozat érkezett. A dolgozatok tartalma szerzőiknek a feltett kérdés részleteiben való jártasságára mutat. Az irodalmat is nagyrészt ismerik a pályázók. Meg kell azon-

ban már itt említenem, hogy a német irodalom túlerős befolyása és ennek következtében a kitűzött kérdésnek a német viszonyok szempontjából való egyoldalú megítélése a dolgozatok legtöbbszörénél érezteti magát. A francia és a magyar irodalom gondosabb figyelembe vétele a problema valódi állásának felismerése tekintetében jó szolgálatokat tett volna.

1. *Dolgozat.* (140 lap.) Jelige: „The aim of the legislator should be not truth, but expediency“. (Buckle: History of civilisation). A visszaesés történeti fejlődésének rövid ismertetése után áttér a dogmatikai részre. Előbb a kasuistikába bocsátkozik és itt leginkább a közelebb fekvő kérdéseket fejtegeti. Ezután a visszaesés és a szokásszerűség közti viszonyt, majd a hasonszerűség kérdését tárgyalja. A politikai részben előrebocsátja azon milieu ismertetését, melyben az állam a kriminalitás ellen a küzdelmet folytatja.

Szól a népiskoláról, majd tárgyalja azt a kérdést, hogy az államhatalom mennyiben van jogosítva a szülői hatalmat megszorítani azon esetre, ha a szülő elhanyagolja gyermeke nevelését.

Fejtegeti még a munkáskérdést. Addig, míg a munkáskérdés megoldva nem lesz, kötelessége az államnak a munkahiány pótlásáról lehetőleg gondoskodni.

Majd meg, beszél a szegényügyet, mint a melynek elhanyagolása a kriminalitás terjedésének egyik főoka. Áttér a feltételes elítélés kérdésére és foglalkozik különösen annak hatásával a visszaesés kevesbítésére.

Az államfogházat kiterjesztendőnek véli oly esetekre, midőn a cselekmény a maga egészében kizárja a becsület diminutióját.

Szól azután a patronage kérdéséről.

Csak ha mindezen felsorolt ügyekben az állam megtette kötelességét, lehet remélni, hogy a kriminalitás visszaszorítása megtörténik.

Végül összefoglalja nézeteit arról, hogy a Btk-ben mikép szabályozandók a visszaesés kérdései.

A dolgozatról elismeréssel kell nyilatkoznom. Szerkezete egyöntetű; érvelése komoly. De másrészt számos idevágó kérdést mellőz, melyet a többi dolgozat tárgyal.

2. *Dolgozat.* (112 lap.) Jelige: Május 31. A dogmatikus részben először a visszaesés fogalom-meghatározásáról, majd külön-külön az európai törvényhozásoknak a visszaesés kérdésében elfoglalt álláspontjáról szól. A visszaesés alapjául a megrögzöttséget veszi; a megrögzöttség magyarázatául pedig elfogadja azt a tételt, hogy az emberek gondolkozására bizonyos irányban semmi sem gyakorolhat befolyást. A megrögzöttséget a törvénybeli körülírás alkat-elemévé kívánja tenni s ilykép a jelenlegi formális ismérv mellé materiális jellegű ismérvet helyezni. A visszaesés megállapítása e szerint nem kötelező a bíróra nézve, ha csak a külső ismérvek forognak fenn. Tárgyalja ezután a dogmaticus részletkérdések némelyikét. Az érvelés tárgyyszerű, de kissé terjengős.

A jogpolitikai részben abból indul ki, hogy a kultura haladásával a kriminalitás is növekszik. (De ezen állítását nem bizonyítja semmivel.) Legnagyobb veszedelme a társadalomnak szerinte a kriminalitás intenzitásában, vagyis a visszaesésben rejlik. A társadalmat azonban mindenesetre meg kell védeni. A rossz hajtások bármi módon eltávolítandók, nehogy a törzs és az egész fa elkorhadjon. Arról, hogy nálunk a kriminalitás kimutathatólag kevesbedik, nem vett tudomást. Egyáltalán leginkább a német írók szavajárása szerint beszél. A visszaesés kevesbítésére vezető eszközökre térve át, szól még a gyermekvédelem különböző kérdéseiről, a vagabondoge-ról és annak óvszereiről, az alkoholizmusról, a patronage-ról, a földbirtok viszonyairól és a munkáskérdés megoldásáról.

A munka nem versenyezhet az előbbivel.

3. *Dolgozat.* (303 lap.) Jelige: „Gravius peccant ii, qui poena soluta ac finita, renovatum delictum perficiunt.“ A dolgozat sok jóakarattal, nagy szorgalommal van megírva, de a kidolgozás hiányos. Az eszmemenet nem logikus; néhol ugrásokat mutat egyik kérdésből a másikba, majd a dogmatikából a kriminálpolitikába. Bár szerzőnek egészen kiváló szorgalmát, melyet a kidolgozásban tanusított, örömet méltánylom, még sem emelhetek ki mást, mint azt, hogy a dogmatikus rész némikép inkább megfelel a kívánalmaknak, mint a jogpolitikai.

4. *Dolgozat.* (382 lap.) Jelige: „Quia nocet bonis, qui parcit malis.“ A bevezető fejezetben a büntettesek elleni

küzdelemről szól. Ezután következik a küzdelem különböző fázisainak történeti bevezetése. Tárgyalja az ókort, majd a kánonjogot, a germán népjogokat, Olaszország, Franciaország és Magyarország történeti jogát. A magyar adalékok eddig ilyen áttekinthetően nem voltak összeállítva. Majd áttér a visszaesés dogmatikájára. Ez a rész hézagos; azonban egyik-másik kérdésnél figyelemre méltó érvelést produkál. Kiegészíti a dogmatikát a külföldi törvények idevonatkozó határozmányainak vázlatos ismertetése.

A munka második része a visszaesés elleni küzdelem politikájával foglalkozik. Szól először arról, hogy a visszaesés mennyiben az állam, a társadalom és mennyiben az egyén bűne. Részletesen felsorolja az okokat, és pedig az egyéni okok közt: a kort, a nemet, az analphatismust, a törvény nem tudását, az erkölcsi romlottságot, az akarathiányt; a társadalmi okok közt: a rehabilitatio hiányát, a munkahiányt, a népszaporodást. Szól a városi élet veszélyeiről, a csavargókról, koldusokról, a jótékonyság szervezetlenségéről, végül a vallásosság elhanyagolásáról.

Az állami okok sorozatában első helyre teszi a rövid szabadságvesztés-büntetést. Állami intézményeink nem bírták eddig elkerülni azt a hibát, hogy akkor, a midőn az állami rend helyreállítására, a bűnös megjavítására s a közjó megővésére törekcsenek, éppen annak ellenkezőjét ne ériék el. Sokszor nem büntetés, de jutalom a fogház. A hol látható, hogy a tettest az alkalom ragadta el, a véletlen szükség vagy meggondolatlanság vitte bűnbe; a hol egy megtévedt emberről van szó, a ki kapva-kapna az alkalmon, hogy visszatérhessen az igaz emberek közé, ha az egyszeri büntetés azt erkölcsileg nem tenné neki lehetetlenné: ott szükség van a feltételes megkegyelmezés, illetőleg feltételes elítélés alkalmazására. Részletesen szól ezután ezen intézményről és bírálja a magyar nevelésjavaslat ide vágó határozmányait. Mind a rövid szabadságvesztés-büntetés másik pótszerét tárgyalja a pénzbüntetést; utal arra is, hogy vizsgálati fogság szintén a visszaesés iskolája. Végül ezen fejezetben a börtönök berendezésének hiányairól szól.

Felveti ezután a kérdést, hogy a visszaesők szaporodnak-e? A statisztikából azt következteti, hogy a szaporodás igen

tetemes. Nem tesz azonban kellő különbséget a súlyos és nem súlyos bűncselekmények közt. Ha e különbséget megtenné, azon eredményre kellene jutnia, hogy a szaporodás csak a csekély súlyuaknál van meg, s ez lényeges változást idézne nála elő a kérdés megítélése tekintetében.

Külön fejezetben szól az identifikációról, s tárgyalja Bertillon anthropometrikus rendszerét.

Jogosult-e tehát és célszerű-e a visszaesők megkülönböztetett megbüntetése? Ezen kérdésre igenlő választ ad és a visszaesőket négy külön csoportra osztja. Minden csoportnak más jellemző vonásai vannak és más elbánásban is kell azokat részesíteni. Itt jut szerző a javíthatlanság és az eluminatio kérdéseire, melyek az egész problémát dominálják.

A következő fejezetben szerző részletesen nyilatkozik arról, hogy mi a büntetőjog közvetlen feladata a visszaesők ellenében. E fejezet kiválóan jól van megszerkesztve. A míg az előbbi dedukciókban határozatlanságok és néhol általánosítások uralkodnak, addig itt a szerző nézetei praecise pontokba foglalva jelentkeznek.

Ugyanily elismeréssel kell nyilatkoznom a dolgozat további részeiről, melyek a generális visszaesést, a specialis visszaesést, a visszaesés büntetését és a visszaesés kizáró okait tárgyalják.

Szerző végül törvényjavaslatba foglalja össze álláspontját és egy külön függelékben összeállítja mindazon törvénybeli és egyéb analog forráshelyeket, melyekből merített.

Egészben véve a dolgozat különösen az által válik ki, hogy egyrészt történeti bevezetést nyújt, másrészt a törvényhozási anyagot összehasonlító alapon kezeli. Hozzájárul ehhez a széleskörű részletezés és a megoldási módzatok tekintetében némi önállóság. De nagy hiánya a dolgozatnak az, hogy a büntetőjog két iskolája közti harc éppen nem domborodik ki benne. Nem ismer áramlatokat, hanem csak véleményeket. Az autodidakta aránytalan nagy munkássága mellett is, úgy látszik, hézagos szerzőnek szakbeli iskolázottsága.

5. *Dolgozat.* (253 lap.) Jelige: „Le maximum de l'intimidation avec le minimum de la pénalité.“ Az első fejezetben a büntett elleni harcról szól a multban és a jelenben s abból a tételtől indul ki, hogy a kriminalitás rohamosan nő s a vérpad

adója szüntelen emelkedik. Állítása támogatására statistikát közöl, de ez a statistika éppen nem erősíti meg az előrebocsátott tételt, sőt egészben véve inkább a kriminalitás enyhülésére mutat.

A második fejezetben szerző a jövő büntetőjogát tárgyalja. Foglalkozik Lombrosoval és a többi olasz pozitivistával, majd Liszt rendszerét ismerteti és bírálja. Végül előadja saját álláspontját, melyben Liszt rendszere módosul bizonyos fokig a jelenlegi uralkodó elvek irányában. Különösen az egyéni szabadság figyelembevételét hangsúlyozza.

A harmadik fejezet a visszaesés fogalmáról és előfeltételeiről szól. Szemlét tart a régi törvényhozásoknak a visszaesés tárgyában elfoglalt álláspontja felett. Szól a visszaesési elméletekről és tárgyalja részletesen a visszaesés dogmatikáját. Számos kérdést karol fel, többek közt olyanokat is nagyobb számban, a melyeket eddig a magyar büntetőjogi irodalom nem tárgyalt. Megállapítja még a visszaesés és a szokásszerűség közti viszonyt.

A negyedik fejezet szól a visszaesés hatásáról, s itt foglalkozik szerző azon kérdésekkel, melyek de lege ferenda merülnek fel. Bírálja a különböző törvénytervezeteket is.

Az ötödik fejezet a visszaesőkkel szemben alkalmazandó büntetési rendszert, többek közt a relegatiót és a javíthatatlanság kérdését tárgyalja.

A hatodik fejezetben a visszaesők elleni bünvádi eljárás sajátságairól értekezik. Kiemeli a külön szabványokat, melyek ma fennállanak, és proponál újakat, hatályosabbakat a mai nagyon is skrupulosus rendelkezésekkel szemben.

A hetedik fejezet a visszaesés nyilvántartásáról, a casier judiciaire-ről és a Bertillonage-ról szól nagy részletességgel.

A nyolczadik fejezetben a visszaesés óvszereit tárgyalja. Szerző itt először is azt a tételt fejtegeti, hogy a mai büntetőjog a vagyonosok érdekeit támogatja a vagyontalanok ellen. Ezen fejtegetésével azonban jóformán lerontja azt, a mit dolgozatának eddigi részeiben felépített. Tárgyalja még a fiatalkorúak tekintetében teendő intézkedéseket, a patronage-t és különösen a rabsegélyző-egyletek szervezésének kérdését.

Vége a kilenczedik fejezetben törvénytervezettel foglalja össze conclusióit.

A dolgozat figyelemre méltó. Ki kell emelnem, hogy több igen sikerült részletet foglal magában; az aktuális irodalmi vita némelyik kérdését jól kifejti; az összefoglalás, melyet az utolsó fejezetben nyújt, gondos kézre és a kérdések törvényhozási állásának ismeretére vall. De hiányzik a munka egészére kiható egyöntetűség és az átgondoltság. Egyes különálló és külön irányú értekezések benyomását kelti a munkát.

A kifejtettek alapul vétele mellett véleményem az, hogy a pályadíj az utóbbi két dolgozat bármelyikének oda volna ítélhető. Azonban egyik sem áll határozottan a másik felett. Az előbbi dolgozat kétségkívül szélesebb területen mozog; az utóbbi a szakbeli kérdésekben nagyobb jártasságot tanúsít. Ily körülmények közt nézetem szerint a díj a kettő közt egyenlő részekben meg volna osztandó.

Indítványozom ezenkívül a fent előadottak alapján, hogy a többi három dolgozat közül az, a melynek jeligéje Buckle-ből van véve, dícséretben részesíttessék.

Budapest, 1901 április 28.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

*

Tekintetes jog- és államtudományi Kar!

A tud.-egyetemünkön az 1900/1. tanévre a büntetőjog köréből, a Senger Katalin-alapból kifizűzött 440 koronás jutalomtételre: „*A visszaesés dogmatikai és politikai szempontból*“, öt pályamunka érkezett be.

1. Az első dolgozat címe: „*A visszaesés*“; jeligéje: „Május 31.“

A többi négy pályamű szerzője cím gyanánt az egész jutalomtételt írta dolgozatára; jeligéik a következők:

2. „Gravius peccant ii, qui poena soluta ac finita, renovatum delictum perficiunt“;

„The aim of the legislator should be not truth, but expediency“ (Buckle, History of Civilisation);

4. „Le maximum de l'intimidation avec le minimum de la pénalité“;

5. „Quia nocet bonis, qui parcit malis.“

Az előbbi három pályamunka — és pedig a két első helyen említett *általában véve*, a harmadik pedig a *két utóbbihoz viszonyítva*, — a jutalom odaitélésénél nem vehető figyelembe.

I. A „Május 31.“ jeligéjű dolgozat, 112 oldalra terjed és nem meríti ki a jutalomtétel minden részletkérdésének tárgyalását. Ez a pályamű — habár a források tanulmányozására és gondolkozó főre vall — csak a valamivel jobb doctori értekezések színvonalán áll.

II. A „Gravius peccant ii“ stbi jeligéjű pályamunka nagy terjedelmű (304 oldal), de különlegességekben tetszeleg és sem rendszerébe, sem az anyag megválasztásában, sem conclusióiban nem helyeselhető.

Előbbre tette a bűnügyi politikai részt, melyben azonban „A visszaesésre vonatkozó jogi kérdéseket“ is, csakhogy szerfelett hézagosan és gyarló módon, tárgyalja; egyes tételeit algebrai formulákkal iparkodik magyarázni, a miből azonban csak *confus* eredményeket hoz ki; röviden szemügyre veszi a visszaesésnek a bűnügyi pszichiátriával való összefüggését is, a nélkül, hogy ennek lényegére rámutatni bírna. Szintén a büntető-politikai részben vizsgálja a büntetőjogi elméleteknek a visszaesés tanára kiható vonatkozásait is.

„A büntetés alapjának *jogbonczolati* kimutatása“ felírással ellátott fejezetben a szándék és a gondatlanság fogalmát saját felfogása szerint önállóan iparkodik adni, de kísérlete egyáltalán nem sikerült.

Ez a pályamű a *dogmatikai* részben *csak* a visszaesés törvényhozási fejlődésének *történetét* és az összehasonlító jogot tárgyalja, nagy részletezéssel ugyan, de nem önálló tanulmányok alapján, hanem néhány hazai és külföldi munka után indulva.

A szerzőnek *nincs* elegendő általános jogászai tanultsága; gondolkozási módja és irálya pedig egyenesen secessionisticus. Nagyon sajnálom, hogy a szerző — mint munkájában őszintén kijelenti — csak munkájának írása közben vette észre, hogy „nagy fába vágta fejszéjét.“ Ránk és ő reá nézve is egyformán jobb lett volna, ha előbb jut erre a felfedezésre, illetőleg ha idejében teljesíti az abból reá háruló köteleességet.

III. A *Buckle* művelődéstörténetéből vett jeligével ellá-

tott, *harmadik* dolgozat gonddal, higgadtan és nagy szorgalommal van írva és tehetségnek, általános büntetőjogi készült-ségnek, valamint komoly tanulmánynak jeleit adja.

Az elején felvett történeti vázlat csak nyolcz lapra terjed ugyan és egyébként sem számbavehető;

de a dogmatikai részben a szerző az anyagi büntetőjognak azokat a kérdéseit, melyek a visszaesés tanával összefüggnek, habár röviden, de alaposan tárgyalja;

a büntető-politikai részben pedig helyesen mutat rá a gyermekvédelem, csavargás, alkoholizmus, patronage és a munkásviszonyok jelentőségére a visszaesés előidézése szempontjából.

IV. Kiemelkednek a pályamunkák közül a fennebb 4. és 5. alatt említettek, melyekre tehát bővebben ki kell terjeszkednem.

1. A visszaesésnek mind dogmatikai, mind büntető-politikai szempontból való tárgyalása önmagában véve is sok nehézséggel jár. Ez a kérdés ugyanis a büntetőjognak alapvető tanaival, a büntetési rendszerrel, a büntetés végrehajtásának, illetőleg a börtönügynek több lényeges részletével, végül az anyagi büntetőjog terén az utóbbi két évtizedben felmerült új irányokkal s ezek kapcsán a természettudományok és a társadalmi tudományok egyes részeivel többé-kevésbbé összefügg és szükségessé teszi ama feladatok tárgyalását is, melyek az államra és a társadalomra a büntetendő cselekményekkel szemben folytatott *praeventiv* küzdelem terén várnak.

A kérdés tárgyalójának tehát nemcsak a most felsorolt irányokban kell tájékozva lenni a feldolgozásra váró anyag minden részletéről, hanem — a mi e tárgynál még nehezebb — helyesen kell megvonnia munkájának kereteit és törekednie kell kikerülni e kérdésnek Scylláját és Charibdisét: azt, hogy elhanyagol vagy felületesen tárgyal olyan részeket, a melyek a lényeghez tartoznak, vagy pedig feladatának kereteit túlhaladó általánosságokba téved.

2. Úgy hiszem: mindezen feladatoknak helyes megoldása meghaladja a kezdők tehetségeit, s így nem lepett meg, hogy a versenytársaikat határozottan túlszárnyalt két szerző is elhanyagolta dolgozatának egyik-másik részletét vagy —

különösen a negyedik helyen említett pályamunka túlságos bőven terjeszkedett ki olyan fejtegetésekre, melyek a kijelölt tárggyal csak nagyon lazán függnek össze. Az előbbi irányban kiemelem, hogy mindkét dolgozat elmulasztja azt, hogy a szokásszerűségnek, illetőleg üzletszerűségnek a visszaesés tanával összefüggő részleteit behatóan vizsgálja.

Egészben véve azonban mind a két pályamunka alapos tanulmányok és beható megfontolás eredménye. Mindkettőnek szerzője ismeri a forrásokat s nemcsak a hazai, hanem több külföldi irodalomnak idevágó termékeit is; józan, higgadt iudiciummal tárgyalja a bonyolult kérdéseket és eléggé tájékozott a kérdéssel összefüggő, valamint a fejtegetések hátterét szolgáló tudományos anyagban is. Mind a két pályamunka kellő mérséklettel és szerénységgel van írva s kerüli a túlzásokat.

A szerzők conclusióit természetesen nem mindig tartom helyesnek, de legtöbbszörre komoly törekvést találtam a dolgozatokban arra, hogy a kifejtett vélemény behatóan indokolva is legyen.

Több helyütt megkísérlik a szerzők álláspontjukat önállóan kifejteni, illetőleg tárgyilagosan bírálják irodalmunk több kiváló művelőjének nézetét.

Hazai iudicaturánknak idevágó részével egyik mű sem foglalkozik eléggé behatóan.

Mindkét dolgozatban az irály eléggé szabatos és magyaros, a 4. alatt említettben azonban egyes pongyolaságokat, illetőleg magyartalanságokat — pl. „nincs jelen visszaesés“ (53. l.), vagy „szeretetlen forrásozó delictum“ (88. l.) — találtam.

Mindkét dolgozat függeléke gyanánt egy-egy törvénytervezet van mellékelve „a visszaesés szabályozása tárgyában.“ Habár azonban e tervezetek is komoly megfontolás eredményei, még sem alkalmasak arra, hogy tételes jogunkat helyesen módosítsák, illetőleg kiegészítsék.

3. Legyen szabad végül röviden ismertetnem mindkét pályamunkának rendszerét és szembeállítatnom fogyatkozásait, valamint azokat az előnyöket, melyek alapján egyik is, másik is bizonyos vonatkozásokban fölényben van versenytársa felett.

Az anyag feldolgozására nézve a két mű lényegesen eltér egymástól.

A 4. helyen említett: „le maximum de l'intimidation avec le minimum de la pénalité“ jellegű munka 256 oldalra terjed és kilencz fejezetre osztja az anyagot.

Az 5. alatt említett „Quia nocet bonis, qui parcet malis“ jellegű munka két főrészben, öt fejezetben, 382 lapon tárgyalja a jutalomtételt.

Az utóbbi pályamunka határozott *főlényben* van versenytársa felett, annyiban hogy a visszaesés tanának *jogtörténeti fejlődését* nemcsak az előbbinek csak tizenegy oldalra terjedő rövid vázlatával (39—48 l.) szemben sokkal behatóbban: hetvenhét oldalon (31—109 l.); hanem általában véve is nagy tudományos apparatussal, több — különösen a római, kánonjogi, germán és a magyar jogfejlődésben — *közvetlenül* a források alapján tárgyalja; tekintettel van a rendszerint elhanyagolt (pl. az olasz statutarius) jogokra is és habár a jogfejlődésnek egyes tényezőit, — pl. a glossatorok, valamint az olasz, hollandi és német practikusok munkáit, -- kevésbé tanulmányozta is, egészben véve történeti részletei nemcsak hónapokra terjedő kutatás eredményének tekinthetők, de a szóban forgó kérdésben irodalmunknak eddigi termékeit felülmulják.

A *dogmatikai* részben viszont a 4. alatt említett dolgozat egészben véve tüzetesebben tárgyalja a számos részletkérdést; továbbá *főlényben* van ez a „le maximum etc.“ jellegű pályamunka annyiban, hogy a visszaesők elleni *bűnvádi eljárás* folyamán felmerülő kérdéseket külön fejezetben legalább érinti, (habár ez a fejezet kevésbé alapos, sőt egyes, maga a szerző által is felemlített kérdéseket egyáltalán nem is vizsgál), különösen pedig, hogy a visszaesők nyilvántartásával (az ú. n. „casier judiciaire“) és az embertani mérésekkel („Bertillonage“) nagy részletességgel foglalkozik.

E szembeállításból tehát kitűnik, hogy az 5. pályamunka — habár egyébként is alapos dolgozat, — különösen a jogtörténeti és az összehasonlító szempontból való feldolgozásra, a 4. ellenben, ezeknek elhanyagolásával, más részletekre helyezett súlyt.

4. E két dolgozatra *egyenként* még a következő megjegyzéseket kell tennem:

A *negyedik* helyen említett, „Le maximum etc.“ jeligéjű dolgozat elején hibázott a szerző abban, hogy a bűnügyi, embertani, büntető sociologiai és a közvetítő iskolák tanait általában ismerteti, a nélkül, hogy a visszaesés tanára való vonatkozásait feltüntetné. Az, a mit a szerző munkájának II. fejezetében kifejt, nem is tartozik a jutalomtétel körébe.

Az V. fejezetben alaposan bírálja a szerző a fegyintézeti szabályainkban a visszaesőkre nézve tett rendelkezéseket; ugyanitt, hazai viszonyainkat tekintve, *túlságos bőven* tárgyalja a deportatiót, transportatiót és relegatiót.

A VII. fejezetben a „casier judiciaire“ kérdései nagy részletességgel vannak ugyan fejtegetve, de a conclusiot nem tartom szerencsésnek. Szerző ugyanis azt javasolja, hogy az elítéltek nyilvántartó lajstromát *születési helyük* bíróságánál vezessék. A tapasztalat külföldön rég bebizonyította, hogy a kissé furfangosabb, il letőleg raffináltabb büntettes, — csakhogy visszaesésben elkövetett bűncselekményének súlyosabb büntetését kikerülje, — hamisan vallja be születési helyét, s így ez a módozat a pontos és biztos nyilvántartást egyáltalában nem biztosítja.

A VIII. fejezetben a szerző azon egyéni, társadalmi és gazdasági viszonyok, valamint azon állami intézmények közül, melyek a visszaesésre közrehatnak, többet egészen elhanyagol.

5. Az *ötödik* helyen említett „Quia nocet etc.“ jeligéjű pályamunka a most említett kérdésben sokkal kimerítőbb és mélyebbre ható.

Általában az utóbbi dolgozat a rendszert helyesebben építi ki; azt az anyagot, melyet vizsgálni kíván, szerencsésebben választja meg és feltűnően érett gondolkozásnak, higgadt ítélő tehetségnek munkája.

Egyes tévedéseket (pl. 271. l.) találtam az utóbbiban is.

A fennebbiek alapján van szerencsém tisztelettel javasolni, hogy:

1. a *Senger Katalin*-alaphól a folyó tanévre kitűzött 440 koronás *jutalom osztassék meg a*

„Le maximum de l'intimidation avec le minimum de la pénalité“ és a

„Quia nocet bonis, qui parcit malis“ jeligével ellátott pályamunkák szerzői között, mert dolgozataik arra egészben véve *egyformán* érdemesek; továbbá

2. a „The aim of the legislator should be not truth, but expediency“ jeligéjű dolgozat pedig, mely habár az előbbi kettőnél kevésbé alapos és kimerítő, de szintén elismerésre méltó, *dicséretben részesíttessék*.

Engedje meg a tekintetes Kar mely tiszteletem őszinte kifejezését.

Budapesten, 1901 ápril 24-én.

Dr. BALOGH JENŐ,
ny. r. tanár.

e)

Tétel: „A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adóját rendező törvényes rendelkezéseknek s azoknak a döntvényeknek és elvi jelentőségű ítéleteknek méltatása, a melyeket ennek az adónak kirovása dolgában a volt pénzügyi közigazgatási bíróság és a most fennálló közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya hozott.“ Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona. A pályázat eredménye nem kielégítő. Beérkezett ugyanis egy dolgozat, jeligéje: „*Kitartás*“.

A szerző bár elég figyelmesen összeállítja a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adójára vonatkozó törvényi és rendeleti határozmányokat, valamennyit — a legújabbaktól eltekintve — a volt pénzügyi közigazgatási és illetőleg a m. kir. közigazgatási bíróságnak döntvényeit és elvi jelentőségű ítéleteit is; de ezen összeállításnál többet alig is nyújt. Elvi szempontokon nyugvó kritikát nem gyakorol, valamelyes eredetiséget észrevételeivel nem mutat fel. A külföldi hasonadózttatásokra nem fordít figyelmet, pedig ily specialis kérdés kidolgozásának értéke főleg az összehasonlító tárgyalástól függ. A pályadíj kiadását nem hozhatjuk javaslatba.

Budapest, 1901 április hó 26-án.

Dr. MARISKA VILMOS.
Dr. KMETY KÁROLY.

III. A bölcsészettudományi kar birálati jelentései.

a)

Jelentés a philosophiából kitüzött pályázat eredményéről.

„Az associatio főbb elméletei a psychologia történetében Hume óta“ című pályakérdésre két mű érkezett.

A „to be or not to be“ jeligés mű csekély irodalmi tájékozottsággal és kevés kritikával készült. Szerzője mindössze HISSMANN régibb művét „Geschichte der Lehre von der Association der Ideen, Göttingen 1777“; továbbá WILLIAMS JAMES: The principles of psychology XIV. fejezetét, illetőleg annak végét (10 lapot), és PICKLER: „Das Grundgesetz alles neuro-psychischen Lebens“ idevágó megjegyzéseit használta föl. Nyomát se birtuk fölfedezni annak, hogy más műveket használt volna. Nem ismeri fel WUNDT álláspontját, mely e kérdésben nem mellőzhető, nem érinti azt az elvi fontosságot, mely e kérdés eldöntéséhez fűződik. Minthogy arra a meggyőződésre se juthattunk, hogy a problémát helyesen megértette volna; minthogy kritikája is nem egészen átértett szempontokra támaszkodott, a pályadíj odaitélésénél műve számba nem jöhet.

A „Nosce te ipsum“ jeligés dolgozat (279 sűrűn írott lap) mély tanulmány alapján, kiváló gonddal készült érdemes munkálat. A szerző ismeri LOUIS FERRI „La psychologie de l'association depuis Hobbes jusqu'à nos jours“ (1883. Paris) című alapvető történeti és kritikai művét, melyet értelmesen, de nem szolgai módon felhasznált; egyéb összefoglaló dolgozatokat is fölhasznált, de az eredeti forrásokat is kutatta. Irodalmi tájékozottságának vannak hézagjai; nem ismeri a legújabb küzdelmeket és kísérleteket, de a kérdés mibenvoltát teljesen megértette és a tudományos kritika módszereiben jártasságot mutat. Dolgozatát a bevezető rész után három világosan elkülönített tagra osztja; az elsőben Hume, Hartley és a sensualistikus iskola elméletét tárgyalja; a másodikban a két Millt, Baint, Spencert; a harmadikban a skót, a régibb német és az újabb német lélektant, főleg Wundt-ot. Ezt a beosztást a bevezető rész, feltüntetvén a történeti fejlő-

dés menetét és a kérdés fontosságát, igen helyesen okolja meg. Az első részben a szerző világos és meggyőző módon tárgyalja Hume-ot és Condillac ismertetésében forrásait jól értékesíti. A második részben a szerző Stuart Mill elméletét a forrásokból ismerteti, látja is, hogy Mill e téren ingadozik, csak nem ismeri föl ennek okát egyrészt Mill fejlődésében, másrészt minden dogmatismustól való idegenkedésében. Bain és Spencer elméleteit is részletesen és értelmesen ismerteti, csak Spencer iskoláját és hatásait nem ismeri eléggé. A harmadik részben főleg Herbart elméletének elemzése és Wundt ismertetése érdemelnek figyelmet. Herbart bírálata nem elég alapos, úgy látszik, nem forrástanulmány alapján készült; Wundt elméletének áttekintése igen világos, de a szerző nem ismeri Wundt apperceptio-elméletének előzményeit. Egészben a szerző Wundt álláspontját foglalja el, de ezt azután átértette és a maga meggyőződésévé formálta. Talán ezekből a megjegyzésekből is kitűnik, hogy a szerző műve még nem egészen megérett, kész tudományos mű; de szorgalma buzdítást érdemel, képzettsége és tudományos készsége általános elismerést. Mindezeknél fogva nemcsak hogy tanulmányainak ez irányban való folytatására buzdítsuk, hanem hogy eddig elért eredményeit is elismerjük, örömmel indítványozzuk, hogy méltóztassék a tekintetes Karnak, a „Nosce te ipsum“ jeligés pályamű szerzőjének a pályadíjat odaitélni.

Budapest, 1901 ápril 30.

ALEXANDER BERNÁT.

PAUER IMRE.

b)

Jelentés a sémi nyelvekből és irodalmakból kitűzött pályázat eredményéről.

I.

A tek. bölcsészeti kar, a folyó 1901-ik évre a „Sémi nyelvekből és irodalmakból“ következő kérdést tűzte ki, a budapesti királyi magyar tudomány-egyetemnek jutalomtétellei közé: „*Amrulkaisz muallakat költeményének fordítása arabsból; a költő rövid életrajzával, s költeményének tárgyi és alaki viszonya a*

muallakat költeményekhez általában.“ Jutalma a Pasquich-alapból 105 korona. Benyújtás határnapja 1901. évi márczius hó 31-ike. Beérkezett „*Keletre magyar*“ jeligés, 42 irott oldalra terjedő negyedréti irott munka.

A munkát jelen állapotában nem ajánlhatom. Alapos átdolgozása szükséges.

Az előszóban „*A nagyságos bíráló bizottság*“-nak „*legkegyesebb elnézését*“ kéri az „*elejétől végig rossz dolgozat*“ iránt. „*Az én szegényes, sőt rongyos arabs tudással, illetve az én járatlanságommal én a kezdő ugyan mit kereshetnék Imrulkaisznál?*“ ... *Helyesebbnek találtam — írja továbbá — hogy megküzdök egy gahilijabeli költemény hangulatával, részben magyar ütemes versekben, részben nem rendesen keresztülvitt jambikus és trochaikus rimelő szakokban, egészen szabad fordítással, éppen a mennyire tehetem Néha, néha azért, hogy egy-egy becses rímet csíphessek el, ugyancsak szabad fordító voltam*“ „*A verses fordításban, az érzékeny magyar fül, különösen a fordítás ütemes részében, itt-ott, sok prosodiai helytelenségre fog akadni*“ Az egyik versszak után pedig ezen megjegyzést teszi: „*Versszakunk e fordítása nem igényli még a beyt (verspár) értelmének teljesen tükrözött voltát sem*“ . . . Ennyit mond szerző az arabköltemény verses fordításáról. A pályakérdésben csak fordításról van szó, nem „*verses*“ fordításról; szerző inkább több gondot fordított volna a hü, prózai magyar fordításra.

Csak néhány példát említek fel.

A költemény legelső versszakát így fordítja versben a szerző :

*Megállj csak te két bajtársam !
Én magamat hadd sirassam !
Szeretöm szált emlékembe,
Dochul 's Haumal közelébe,
Itt a lejtőn homokbuczka
Itt volt az ő hajléka !*

Az eredeti szövegnek prózai hü fordítása ez :

*Álljatok meg ketten ! A homokdomb végén,
Dochul és Haumal közt ! . . .
S visszaemlékezvén a kedvesre, és a
Tanyára . . . sirjunk ! . . .*

És néhány sorral alább szerző így versel:

*Mikor egy-egy ló alattunk,
Nyeregben e helyen álltunk,
Barátaim vigasztalnak
Mondták szegény bajtársuknak
Jó pajtásunk de emészt a fájdalmad!
Férfi légy, szedd össze magadat!...*

Csakugyan sérti az érzékeny magyar fület! Prózában, hű magyar fordítása a következő:

*Szavamra bajtársaim megállíták tevéket...
S bátorítva mondák: El ne pusztulj keservedben:
Légy vigabban!...*

Sokkal egyszerűbb, hívebb mint a verses paraphrasis..
Kellemetlen verselés a következő is:

*„Minek is ez a duzzogás tenéked!
Főlöskéges ez a sok rossz beszéded!“...*

Vagy:

*„Hogy is lehet szabadkozni emígyen!
Jártak így már, más nők is, így egészen!“...*

És:

*„Fatima! hát légy már csöndes én miattam!...
Nem jól fest ám ilyet, szépet begyjeskedés!...“*

Továbbá:

*„Hát nem javulsz, maradsz a régi?!...
Szíved vaksága nem megy ki?!...“*

Végre:

*„Jó lovamnak színe barnában sötétlik
Háta, mintha szőrszál híján volna, síklík
Minden rajta erre, arra; mint a vízcöpp...
Sima kőre hullván s hely számára nincs több“...*

Erről mondja szerző maga: „Versszakunknak e fordítása nem igényli még a beyt értelmének teljesen tükrözött voltát sem...

Teljesen igaza van. Nem is folytatom.

A költemény fordítását egy „Bevezetés“ előzi meg. Erről az előszóban így nyilatkozik szerző: „A bevezetés rossz, csak ha már megvan, nem akarom kiszakítani“...

Bátran kiszakíthatta volna, s pótolhatta volna egy más bevezetéssel. Ebben a költő életrajzát mondhatta volna el, nem csupán Brockelmann, Gesch. d. Arab. Litteratur könyvének rövidke kivonatával, vagy Al-Batalyusi arab szövegének lemásolásával, — átalán minden szövegmásolás fölösleges — hanem önálló, átgondolt előadásban. Elmondhatta volna szinte önálló ítéletét a költemény szövegének kiadásáról; felsorolhatta volna az eddig megjelent európai fordításokat is. Végre a költeménynek viszonyát a többi muallakat költeményhez, szabatosabban mint most cselekedte; elhagyván az arab irodalomra s költészetre vonatkozó általános idézeteket; inkább összefűzte volna Amrulkaisz életét annak költeményével úgy: hogy a költeményt a költő életének vonatkozó jeleneteivel értelmezte volna. Ha szerző fölösleges munkát nem végez, minő a költemény arab szövegének másolása, mit senki sem kívánt, akkor ráér a kívánt munka elvégzésére; elmondotta volna a költemény tárgyi és alaki viszonyát a muallakat költeményekhez általában, s ekkor figyelmessé lesz a költeménynek belső tagoltságára. Észreveszi, hogy a 81 verspárból álló költemény öt — de csak lazán összefüggő — részből álló leiró költemény, melynek egysége és célja: a költő öndicséretében, dicsekvésében áll.

Az sem helyeselhető, hogy szerző az arab szavaknak magyar átírásában azon módot követi, melyet a Zeitschrift d. Deutsch. Morgenländischen Gesellsch. a németben használ. Példa az idézett „*gahilijjabeli*“ szó. Ennek kiejtése: *Dsáhilijje*. Teljesen alkalmas a magyar nyelv az arab szavak hű kiejtésének leírására; nem kell semmi idegen módszer. Vegyük az ismert *Mecset* szót, melyet a német *Mosee*-nek ejt ki; az olasz, francia, hasonlólag; az eredeti arab kiejtés *Meszsded*. Minek menjünk idegenbe rossz portékáért, mikor otthon jól találunk. Nem abban áll a haladás, hogy ok nélkül a külföldet bámuljuk és utánozzuk, hanem abban, hogy munkaközben, a munka fölött gondolkozzunk.

HATALA P.

II.

„*Imrulkaisz „Muallakat“ költeményének fordítása arabsból; a költő rövid életrajzával s költeményének tárgyi és alaki viszonya a muallakát-költeményekhez általában.*“

Egy pályamunka; jeligéi: a) Korán, Szúrat al-suará 225—226. versek.“ b) „Keletre magyar.“

A benyújtott munka szerzője a kitűzött feladat három részének nem egyenlő sikerrel tett eleget.

1. A kérdés azon részének megoldását, mely kifejtését kívánja „a költemény tárgyi és alaki viszonyának a muallakát-költeményekhez általában“ bajosan kísérelhette volna meg más szempontból, mint a melyből kiindulva világossá teszi, hogy e költemény is a Kaszida-költészet azon megjegeczesedett formái közt mozog, melyek a költő idejében már régóta e műfaj kánonjává váltak. E célból a muallakát néven ismeretes költemények alaki dispositióját egyenkint feltünteti. A dispositio ezen jellege azonban nemcsak a M. sajátosságát teszi.

2. A költő életrajzát vajmi darabos módon közli a benyújtott munka szerzője. A Brockelmann Irodalomtörténetéből átvett apró adatokat néhány az eredeti arab irodalomból merített adattal egészíti ki, a nélkül azonban, hogy ez anyagokból egy kerek életrajzi egészet alkotna. Úgy látszik, nem ismeri Rückert munkáját „Amrilkais, der Dichter und König. Sein Leben dargestellt in seinen Liedern“ (1843), mely ily kísérlet számára alkalmasabb mintát nyujthatott volna, mint Brockelmann száraz adat-csoportosítása. A tudomány mai állásának megfelelően méltán elvárhattuk volna azt is, hogy szerző a hagyományos életrajz azon *mondai* vonásaira is ügyet vessen, melyeket az arab költő életrajza egyéb nem-arab hősök életrajzával közösen bír.

3. Az Imr. M.-ja majd csaknem minden európai nyelvre (a mienkre is) régóta le van fordítva. Az előmunkálatok ily nagy tömegével szemben szerzőnk oly irányban óhajt eredetiséget érvényesíteni, hogy a költeményt nem szószerint, hanem *szabadon* fordítja hol trochaikus, hol jambikus rímes strophákbán. E kísérletét nem mondhatom sikerültnek.

Nem is tekintve, hogy a fordítás nem tesz eleget a költői nyelvezet legenyhébb követeléseinek sem, teljesen elmosza az eredeti költemény erejét, zamatját. Az arab költő tömör előadását pongyola rímelésével, terjengős körülírással izléstelenül elnyújtja. A költemény jellemző formáját teljesen kiforgatja; egy-egy rövid arab distikonnak a fordításban hatsoros

strophá felel meg. Az értelemhez sem igen ragaszkodik a fordító. Nem elszigetelt példa, a mit mindjárt az 1. szakaszban találunk, a hol az „enmagamat hadd sirassam“ szóknak az eredetiben „a szeretett személy“ siratása felel meg.

Másrészt dicsérettel említhetem fel, hogy szerzőnk a fordítást kísérő jegyzetekben a Muallakát szövegének egymástól eltérő verzióira is ügyet vetett és az arab commentár-irodalmat (Tebrezi, Batalyuszi) nagy szorgalommal tanulmányozta. E téren is itt-ott némi botlás esett meg rajta. Így p. o. ha a 12. lapon e szavakat „Al-Ferrá azt mondja“ így fogja fel: „vad szamarat ért.“ De ily botlásokat szívesen tudok be a kezdő kutatással járó nehézségeknek. Mindenesetre dicséretet érdemel azon szorgalom és kitartás, melylyel a benyújtott munka szerzője a nem éppen könnyű értelmű arab commentár-irodalomba belemélyedni törekedett, és azon tájékozottság, melyet az irodalom terén elsajátított.

Habár a benyújtott munkának sok a tökéletlen oldala, mindamellet a szerző *szorgalmáról és törekvéséről* nyújt világos tanúságot. Úgy hiszem, hogy *e szempontból* rászolgált arra, hogy szerzőjének a feladat megoldásáért kitűzött pályadíjat kiadjuk.

Budapesten, 1901 április 23-án.

GOLDZIHÉRN IGNÁCZ.

c)

Jelentés a művelődéstörténetből kitűzött pályázatról.

I.

A magyar művelődéstörténetből kitűzött, 36. sz. pályakérdésre, melynek czíme: „*BONFINIUS Rerum Ungaricarum Decades*“ című munkájának feldolgozása művelődéstörténeti tekintetben, kiterjeszkedve a kútfő általános szempontjaira — a szerző személyiségére, a mű forrására, hitelességére is“, jutalma meg a Pasquich-alapból 105 korona, egy pályamű érkezett be. Jeliséje:

„Quodsi quid istic non satis comptum leges,
Veniam iuventae gratia vati dabis.“

Janus Pannonius (Ad Franc. Barbarum).

A kézirat terjedelme 213 negyedré- oldal és a tartalomjegyzék.

A pályakérdés tulajdonképeni tárgya BONFINIUS „Rerum Ungaricarum Decades“-einek feldolgozása művelődéstörténeti szempontból. Ehhez járulna azután mintegy bevezetésül a szerző személyére, a mű forrására és hitelességére vonatkozó fejtegetés. Szerző ezen bevezető részszel nem foglalkozik. Ezen eljárását az előszóban azzal okolja meg, hogy „egyelőre a már ismeretes dolgokon felül újat keveset nyujthatna“. Ebben jórészen igaza van; mert HELMÁR ÁGO-T „Bonfiniusnak, mint történetirónak jellemzése és műve kútfőinek kimutatása és méltatása“, továbbá ZSILINSZKY MIHÁLY „Bonfinius Antal történetiró jellemzése“ című dolgozatai után szerzőre nagyrészen az összefoglalás munkája várakozott. Ezt most nem végezte el, hanem az említett szempontokat mélyebbre ható tanulmányok után külön értekezés alakjában fogja kidolgozni. Szerző tehát a pályakérdésnek ezen, bevezetés-számba menő részét nem oldotta meg. Ezen mulasztás azonban, mivel a pályakérdésnek nem a főtárgyát érinti, nem megy nagy hibaszámba.

A pályamű a maga egészében a kérdés főtárgyával foglalkozik. Szerző ugyanis — valóban elismerésre méltó szorgalommal és lelkiismeretességgel — szóról-szóra áttanulmányozta Bonfiniusnak 733 folio-oldalra rugó Decasait; ezekből éles szemekkel kihalásztá mindazon mozzanatokat, melyek a művelődéstörténelem keretébe tartoznak; a kiböngészett adatokat helyesen értelmezte, ügyesen feldolgozta és tárgyi csoportokba foglalta. Érdekes képben mutatja be mindazt, a mit Bonfinius Decasai a művelődés köréből felölelnek. Megindul a föld és népe rajzolásával, melybe bevonja az éghajlat, termékenység, földművelés, börttermelés, állattenyésztés, bányászat, természeti csapások, általános jólét, a magyar faj jelleme, hazaszeretete, nemzeti büszkesége és uralkodó állása szempontjait. Az ipar, iparművészet és kereskedelem jelenségeinek érdekes tárgyalása után a tudomány és művészet emlékeit fejtegeti, s ismerteti a magyarság culturalis irányát, a művelődés akadályait és tényezőit, a hazai és külföldi iskolázást, a tudósokat, könyvtárakat, a történetírást és az orvostudományt hazánkban; továbbá az építkezés emlékeit, különösen Hunyady Mátyás alatt, a szob-

rászatot, éneket és költészetet. A „vallás és erkölcs“ cím alatt csoportosítja a hitbuzgóság, Mátyás vallásossága, áldozás a csaták előtt, Szűz Mária és a szentek tisztelete, a papság állása, a babona, astrologia, a magyar katonaság erkölce, a nők becsülése, az erkölcstelenség üldözése, az istenkáromlás és kapzsiság körébe eső adatokat. Végül a pénz- és hadüggyről szóló, vagyis az ötödik s egyúttal utolsó fejezetben különösen Mátyás és II. Ulászló pénzügyéről, Hunyady János, Mátyás és II. Ulászló hadiszervezetéről, a bécsűjhelyi csapatszemlérről, Mátyásról mint katonáról és mint vezérről, a tűzi fegyverekről, várakról, a magyar katonai kitünőségről és a magyarságról, mint a kereszténység védőjéről értekezik.

A pályamű szerzője nagy munkát végzett, midőn Bonfinius Decasainak összes művelődéstörténeti adatát kiszedegette és feldolgozta. Figyelmét semmi sem kerülte el, a mi a művelődéstörténet körébe tartozik; a különféle műveltségi mozzanatok észrevése iránt erős érzéke van. Ha Bonfinius Decasai ma elvesznének, művelődéstörténeti anyagukat szerző dolgozata megőrizné számunkra. Szerző a művelődéstörténeti anyagot szépen csoportosítja, egybekapcsolja s az egyes részeket ügyesen áthidalja. A kútfő tartalmának szétbonczolásában és a kibányászott anyag feldolgozásában szerző annyi jártasságot, a fogalmazásban meg olyan könnyedséget tanusít, hogy dolgozata szép reményekre jogosító tehetség zsengéjéül tekinthető.

Mindenesetre kár, hogy a bevezető részt — hacsak úgy összefoglalólag is — nem csatolta dolgozatához; mert így ezt, a pályakérdés szempontjából — csonkának kell tekintenünk. De az is bizonyos, hogy a pályamű, úgy, a mint előttünk fekszik, abszolút értékű dolgozat, mely ilyen alakban is nyereség a tudományra.

Módszertani tekintetben van egy-két megjegyezni valóm. Már az a módszer, melyet szerzőnek feladata megoldásában követnie kellett, magával hozza, hogy egy-egy adatnak esetleg több vonatkozását is kell értékesíteni, s így egy dolog, különböző szempontból, több helyütt is előfordulhat. Nem ilyen szükségképpen ismétlődésnek tekintem a 7. és 10., az 5—6. és a 16—17. lapon előforduló dolgokat. A módszer követelményét szem elől téveszti, midőn a tizedről szólóban a tized-

szedés módját nem írja le. Nem helyes, hogy néhány helyütt (6., 30. és 36. l.) a latin szöveget, másutt (126., 127. és 205. l.) meg a kútfő lapszámát beveszi a dolgozatba; pedig ezek a jegyzetbe valók. Az meg nyelvi szempontból esik kifogás alá, hogy többször (25., 31., 113., 124., 125. és 126. l.) latin szókat használ olyan fogalmak jelzésére is, a melyekre jó magyar szavunk van. Még a „Drencenus“ nevet sem látja szükségesnek magyarra fölcserélni (207. l.). Az astrologia jelzésére az „astronomia“ szót használja (159. és 161. l.). De ennek az az oka, hogy Bonfinius is mindig csak astronomiáról beszél.

Szerző dolgozatát — nemes szerénységgel — „egyszerű kísérletnek“ tekinti. De több az ennél, — *sikerült kísérlet*. Miért is *melegen ajánlom, hogy a jutalmat a pályaműnek kiadni méltóztassék*.

Budapest, 1901 április hó 15-én.

Dr. BÉKEFI REMIG,
ny. r. tanár.

II.

Szorgalmas munka, mely összehordja Bonfiniusnak a művelődéstörténetre vonatkozó adatait és azokat csoportokba foglalva adja elő. Minthogy az anyag kritikai méltatásával, a szerző saját szavai szerint, nem foglalkozott, e szempontból nem bírálhatjuk.

Azt azonban nagy hibának tartjuk, hogy az adatok elsorolásánál csak itt-ott, de aránylag igen ritkán találunk utalást arra nézve, hogy Bonfini mely forrásból merített. Így semmikép sincs megkülönböztetve az az anyag, melyet csak felhasznált és átfirt, attól, melylyel maga gazdagítja ismereteinket.

Az apró-cseprő részletek mellett általánosításokat is találunk, de azokban kevés a köszönet. Így p. o. mikor kijelenti, hogy a renaissance a realizmus hirdetője a történetben. Ha aztán azt is olvassuk, hogy Bonfini idealista író, valóban nem tudjuk, mit gondoljunk.

Hasonló általánosítás az is, midőn az Anjoukkal, tehát szerinte a renaissance-al kezdi azt a kort, midőn az iparművészet már nem kizárólag az Isten dicsőségét hirdeti. E tétel bebizonyítására elsorolja, milyen ajándékokat adott Róbert

Károly vendégeinek. Csak arról feledkezik meg, hogy III. Béla 1189-ben, tehát a középkor legderekán még sokkal pompásabb ajándékokkal kedveskedett vendégének, Friedrich császárnak, ki akkor éppen keresztes hadjáratba ment. Hiába, minden korban van idealizmus és realizmus; a történetben, korok szerint lehetetlen azokat elválasztani.

Tévedés az, „hogyan a renaissance nagy történetírói, Jovis, Poggio és Aenea Sylvio vetik meg alapját azon felfogásnak, hogy a földrajzi tényezők hatalmas irányítói a népek életének.“ Megkezdte azt már Aristoteles és folytatta Strabo. Az meg már furcsa, hogy Bonfini ezek epigonjának nevezi. Hisz Jordus, kit első helyen említ, kis gyermek volt, mikor Bonfini már mint hírneves író Magyarországra jött.

A latin szöveget rendesen megérti és e szempontból csak egy hibát találtam. Azt írja, hogy a máramarosi bányában annyi só bányásznak, „hogyan az egész Scythiának elegendő volt.“ A latinban: universae Scythiae salis esse posset.

Ezek után a díjat csak mint szerző szorgalmas fáradozásának jutalmát tartom kiadhatónak.

Budapest, 1901 április 25.

Dr. MARCZALI HENRIK,
ny. r. tanár.

d)

Jelentés a művészet-történetből kitűzött pályázatról.

I.

Pályamunka az 1900—1901-ik tanévre a művészet-történelemből kiírt jutalomtételre: az olasz renaissance- és barokk-építészeti összehasonlító jellemzése.

Jutalma a fővárosi jubiláris alapítványból 100 korona.

Jelige: „Mozgás“.

A dolgozat címe: „Az olasz renaissance- és barokk-építészeti összehasonlító jellemzése“, nem felel meg a jutalomtételnek, mely csakis ama kétféle építészeti összehasonlító jellemzését kívánja. Egyébként maga a dolgozat is csak erre szorítkozik.

A tétel célja volt azon újabb irodalom által elért eredmény összefoglalása, mely a renaissance- és barokk-építészetet az addig divott aesthetikai fölfogástól eltérőleg a történeti fejlődés szempontjából világítja meg.

Szerző ezen irodalom termékeit ismeri, azokat föl is használta, sőt kelleténél nagyobb mértékben ragaszkodott hozzájuk. Innen származik egyik legfőbb hibája is, a mi abból áll, hogy a nyugodt tárgylagossággal mérlegelő álláspontot mellőzve vitatkozásba bocsátkozik, úgy tesz, mintha neki kellene az új szempont érvényesítéseért küzdeni, a mit a szóban forgó irodalom már kivívott. A polemiának ilyenén elkésett megismétlése végzetessé volt a dolgozatra. Mutatkozik annak nyoma mindenütt, helylyel-közzel azonban súlyosabb félreértés alakjában szinte kirívó.

A bevezetésben egészen fölöslegesen a művészet-történeti tudomány fiatalságát hangoztatja és közben Justival fődönteti föl az ókori keleti népek művészetét, holott az a név még csak elő sem fordul az ókori művészet irodalmában. Tovább folytatja és nagy hévvel követeli a történeti elv nevében azt, a minek a bizonyítás eredményeként végül kellene kiderülni.

Ebből eléggé nyilvánvalóvá lesz, hogy szerzőnek nincs érzéke a tárgyalás helyes elrendezése iránt.

A II. fejezetben A. Schmarzon, „Das Wesen der architektonischen Schöpfung“ című munkáját nyomon követve, cél-talanul polemizál az építészeti néhány egyoldalú meghatározása ellen. Végre nagy nehezen eljut oda, a hol kezdenie kellett volna, t. i. annak megállapításához, hogy az építészeti terművészet. Ehhez természetszerűen csatlakoznék a téralkotás eszközeinek, továbbá a tér és eszközök elrendezésének, formájának és méreteinek ismertetése. Ezek együtt rövid történeti visszapillantással megvilágítva, biztos alapját szolgáltatnák a renaissance- és a barokk-építészeti jellemzésének.

Szerző hadakozási kedvében minderről megfélekedezik, előre rohan és a fejezet végén már pontokba foglalja eddigi vizsgálódásának eredményét, előre bocsátván a barokk-építészetről egyet-mást, a minek később kellene következni, a mit nem is értünk meg, mert a fogalmak még ismeretlenek.

Csak ezután, a III. fejezetben fog hozzá ezen fogalmak

tisztázásához. A fejezet első szakaszában a renaissance indítékait és forrásait tárgyalja, vagyis elkésve pótolja, a minek már érezzük szükségét. Ezt a részt Burckhardt „Die Geschichte der Renaissance“ című munkájához ragaszkodva, elég jól dolgozta ki. Befejező sorai azonban azt a batást teszik, mintha megfelelkezett volna a történeti állásponttól, melyet sajátjaként már kijelölt. A fejezet további szakaszaiban egyenkint fejtegeti a festői stílt, a renaissance és a barokk hatását, a tömegességet és a mozgást, mint a barokk-építészet jellemző sajátosságait. E fejtegetések Wölfflin, „Renaissance und Barock“ és Schmarzon „Barock und Rokoko“ és „zur Frage nach dem Malerischen“ című munkáin alapulnak és elég sikerülteknek mondhatók, noha egymásutánjuk nem helyes, itt-ott zavarosak, sőt félreértések is mutatkoznak bennük. Különösen az utolsó szakaszból kell ezt mondanunk, a melyben szerző heves kirohanást intéz a barokk ellen, azt az elavult elméleti aesthetika szabályai szerint lekaszaolja, majd hirtelen fordulattal kijelenti, hogy csalódott, mert a barokk-építészet bár nem tökéletes, de jellemes művészet. E semmit-mondó mentegetés, melylyel szerző megismétli fönne hirdetett történeti álláspontjának lecázolását, fejezi be a dolgozatot. A helyett, hogy az összehasonlító jellemzésből kifolyólag kimutatta volna, hogy a barokk-építészet természetes és elmaradhatatlan fejleménye a renaissance-építészetnek, szerző bebizonyította azt, hogy eleget és szorgalommal olvasott ugyan, de annyi tájékozottsága nincs, a mennyi a történeti álláspont elfoglalásához és a nyugodt, tárgyilagos ítélkezéshez megkívántatik. A helyett élénken for benne a művészet-történetét megrontó „furor aestheticus“.

A dolgozat leírása nem elég gondos; sok benne a szóhiba, s a leíró által kihagyott több szónak a helye üresen maradt.

Mindazáltal, tekintve, hogy a csekély összegű jutalomdíj tulajdonképen *szorgalomnak a jutalmazása* akar lenni, a szorgalmat pedig szerzőtől megtagadni nem lehet, a jutalom kiadását javasoljuk.

Budapest, 1901 ápril 20-án.

Dr. PASTEINER GYULA,
ny. r. tanár.

II.

A „Mozgás“ jeligéjű pályamű szerzője dolgozata címében többet ígér, mint a mennyit a pályakérdés kíván és kevesebbet vált be benne, mint a mennyit ígér. Nagyobb feneket kerített a dolgozatának, mint kellett volna; az első fejezetek bátran elmaradhattak volna. A fölösleges széptani fejtegetések miatt nem jutott elég ideje világosan és szabatosan elmondani, a mit elmondani akart és elmondani azt is, a mit nézetem szerint elmondania kellett volna. Hogy kifogyott az időből, mutatja előadásának gyakran zavaros volta, máskor túlzásokra való hajlandósága s végül a tisztázat sok fogyatéka, melyeket reá sem ért kijavítani az író, pedig sok benne az értelemzavaró hiba, mely nyilván első sorban a leíró terhel, de a lázas sietségről is tanuskodik, melylyel az egész munkát végezték.

Úgy látom, hogy az író, bár műtörténeti tanulmányokat bőven olvasott, mégis széptani alapon áll. Ezt nemcsak a túlságos sok általánosításból látom, de leginkább abból, hogy nem distingvál a renaissanceban korok és iskolák szerint és kételyt enged aziránt, hogy miféle művekben látja a barokk kezdetét, melyekre gondol, a mikor a barokk főbb jelenségeit taglalja; és nem tárja föl előttünk a genetikus fonalat, mely a XV. század építészetéből a barokkhoz vezet. Az a pár időhatározás, melylyel beéri, inkább megzavarja az olvasót, mintsem tájékoztatná.

Ilyenek például e kijelentések: „Rafael óta már nincs tiszta megoldás az építésben“ stb. (53. és 54. ll.) — vagy „Michelangelo vatikáni munkái óta a festészet és szobrászat csak úgy tör a kiterjedésbeli nagyság után, mint az építészet“ (69. és 70. ll.). Némelykor azt vagyunk hajlandók hinni, hogy a műtörténeti újabb tanulmányok daczára, melyeket olvasott, mégis csak azt tartja a szerző, hogy a barokk a korábbi fejlődéshez képest „súlyedés.“

A mikor az arányokról szól (71. l.), azt tartja, hogy „a nagy arányok fokozása általánosan mutatkozó jelensége a súlyedő művészetnek“ stb.

Igy műtörténeti alapon álló kutató nem nyilatkozhatik.

Általában az a benyomásom, hogy szerző, a (széptani) erdőtől nem látta a fákat. Nem látom annak bizonyosságát, hogy az épületeket ismeri, a melyeken a renaissance és barokk jellemzése alapul; pedig végre is épületek, nem fogalmak összehasonlításáról van szó. Sajnálni való, hogy a részletes eljárást mellőzte, mivel „mások ezt már megtették“ (8. és 9. ll.) és „az már nem kecsegtet többé productiv eredményekkel.“ Helytelenül fogta föl az ily egyetemi pályaműnek föladatát; nem várunk tőlük új kutatási eredményeket, de azt igen, hogy ismerjék a műtörténeti kutatás módszerét és alkalmazzák az emlékekre.

E félreértés daczára, és bár kénytelen voltam a munkának számos fogyzatkozására utalni, mégis szívesen dicsérem szerző szorgalmát, melylyel a tárgyára vonatkozó legutóbbi fontosabb irodalmi műveket elolvasta és *a díjnak mint szorgalmi díjnak kiadását javaslom.*

Budapest, 1901 április 27-én.

Dr. HAMPEL JÓZSEF.

e)

Jelentés a földrajzból kitűzött pályázat eredményéről.

I.

A földrajzból 38. sz. alatt, másodszor „*A Magyarországon észlelt földrengések adatainak egybeállítása és tudományos földolgozására*“ volt pályázat kihirdetve. Erre „*Die Frage der Erdbebenforschung ist eine terra incognita, wie als solche vor 100 Jahren noch Afrika und Australien galten — Gerland*“ jelige alatt egyetlen pályamunka érkezett be.

E pályamunkában a szakba vágó tudományos munkákból és a hirlapirodalom fölhasználásával 370 Magyarországi földrengés van följegyezve és jelenségeiben kimerítően leírva.

A szerző az 1092—1888 közötti időből, a XI—XV. századra 5, a XVI. századra 25, a XVII. századra 30, a XVIII. századra 74 és a XIX. század 9 évtizedére 134 földrengést lajstromozott. E földrengések jelenségei bőven vannak méltatva, intenzitásuk a *Forel*-féle skála szerint meg van adva. A pályamunka az egyidejű és ugyanahhoz a földrengéshez tartozó jelenségeket

egybefoglalja és egymásra utalja. Adatgyűjtés érdekében a szerző lelkiismeretesen végiglapozta a régi hazai hírlapokat is.

A hazánkban megfigyelt és följegyzett földrengéseknek illetén felsorolása hasznos munka volt és megérdemelte a ráfordított tetemes időt és fáradságot.

A földrengési jelenségek egybeállításának szép nyelvezettel írt szövegezéséből kitűnik, hogy a pályamunka szerzője ismeri a földrengések tanát, irodalmát és megértette az adatok jelentőségét.

Óhajtandó, hogy e pályamunka a nyilvánosság elé kerüljön, mert a hazai földrengések további tanulmányozásához ugyancsak hasznos és kényelmesen használható földrengési jegyzéket ad.

A kitűzött pályázat azonban az adatok tudományos feldolgozását is kívánta. Ez azonban a pályamunkából merőben hiányzik.

Két írott oldalon elmondja ugyan a szerző, hogy az egybefoglalt adatokat 10 olyan vonalra lehet vonatkoztatni, melyek összefüggésben állnak a heglánczokkal; hogy e vonalak periferikus és radiális törési vonalakul tekinthetők. Megemlékezik olyan földrengésekről is, a melyek tűzhelye ilyen törési vonalakban nem kereshető.

Ez a szűkszavú összefoglalás azonban nem tudományos feldolgozás! Az adatoknak évszakok, napszakok és helyek szerinti csoportosítása és térképre való följegyzése, a nagyobb földrengéseknek homo- és isoteista-vonalakkal való ábrázolása, a földrengési vonalak és a hegységek közti viszonyosságoknak tüzetes érveléssel történő megállapítása lettek volna a tudományos feldolgozás feladatai. E feladatokból a szerző egyet sem oldott meg.

Minthogy a pályamunka a kihirdetett pályázatnak csak első kívánalmának felelt meg, a Magyarországon észlelt földrengések adatait nagy szorgalommal jól egybeállította, indítványozom, hogy szerzőjének csupán a pályadíj fele, azaz 50 forint (100 kor.) adassék ki.

Budapest, 1901 április hó 14.

Dr. LÓCZY LAJOS,

ny. r. tanár.

II.

A földrajzból harmadizben kitüzött jutalomtételre: („*A Magyarországon észlelt földrengések adatainak egybeállítása és tudományos feldolgozása*“) egyetlenegy dolgozat pályázik „Die Frage der Erdbebenforschung ist eine terra incognita, wie als solche vor 100 Jahren noch Afrika und Australien galten“ (Gerland, Strassburg) jelige alatt.

A dolgozat elismerésre méltó szorgalommal 1092 és 1884 között 371 földrengés feljegyzését adja, részben *Jeiteles* és *Hantken* művéből, nagyobbreszt azonban önálló levéltári és hirlapirodalmi kutatás nyomán. A XI—XV. századig százévenként átlag csak egy rengést tüntett fel a szerző, azontúl a rengések száma rohamosan nő.

A munkát az első magyar földrengési katalogusnak magvaul tekintem, melyet a magyarhoni földrengési bizottság bizonyára megbecsül és néhány talán megejthető pótlás és kibővítés után a külföldi földrengési kutatás érdekében is szívesen közzé is tesz. Tekintettel más országok hasonló jegyzékére remélni merem, hogy folytatott kutatások úgy a rengések számát fognák emelni, mint a meglevőknek közelebbi adatait bővíteni. Míg e szempontból nyereségnek tekintem e felsorolást, addig a pályakérdés szempontjából a megoldást csak részben adottnak vehetem. Tudományos feldolgozásnak nyomát is alig találok, mert a 206 oldalos értekezés csak két lapon adja hazánknak részben már ismeretes 10 földrengési vonalát.

Mulhatatlanul szükségesnek tartom a következő pótlásokat:

A felsorolt és esetleg még kikutatható rengések statisztikailag csoportosítandók év- és napszak szerint, és összehasonlíthatók más országok már meglevő feljegyzéseivel. Ez összehasonlítás eredményesnek ígérkezik, minthogy a katalogus elég számban nagy erősségű rengéseket is tartalmaz. Míg ily összehasonlítás és a megfelelő correspondeáló rengések kijelölése a régibb adatokra nézve csak kívánatos, az újabb rengésekre vonatkozólag már határozottan a feladat keretébe tartozott volna. A nyomtatásban megjelent forrásmunkákon kívül (Belar, Baratta s mások) figyelmeztetem szerzőt különösen a strassburgi

seismologiai intézetben levő dr. Lehrsch-féle kéziratok katalógusra, mely feljegyzéseit Kr. e. 1000 évig vezeti vissza.

A nagyobb rengések számára okvetlenül térképek készítenők, melyek legalább az isoteistákat tartalmazzák; mint-hogy az erősségre a régibb rengésekre is ügylátszik némi megfigyelési anyagunk van, e feladat nem kivihetetlen. Végre pedig az egész dolgozat megfigyelési anyaga Magyarország egy seismikus térképében lett volna összegezendő. Ez képezte volna a munka legbecsesebb tudományos befejezését.

A szerző feladatának ugyancsak első részét dolgozta ki, de a meglevő rész a nagyobb munkát igényelte és magában is becses és díjra érdemes; gondolom tehát, hogy a pályamunka a jutalommal kitüntethető.

Budapest, 1901 április 17-én.

Dr. KÖVESLIGETHY RADÓ,
ny. rk. tanár.

f)

Jelentés az embertanból kitűzött pályázat eredményéről.

I.

Az embertanból kitűzött pályakérdésre beérkezett „Γνωθι σεαυτόν” jeliségű dolgozat szerzője az embertani muzeum gyűjteményének 4000 koponyáján végezte ama vizsgálatokat, melyek a pályakérdésben megjelölt tudományos feladatra vonatkoznak. E célból egyfelől a 4000 koponyának stereographikus rajzait készítette (a melyeket nyolcz dobozban a pályadolgozathoz mellékel), másfelől pedig mind a 4000 koponyának az agyvelőüregét mérte meg; hogy ennek alapján az ú. n. koponyaszelők (sector cranialis et praecranialis), továbbá a koponyaalak három dimensionális átmérői, valamint a koponyaüreg köbtartalma (capacitas) közti viszonyokat (correlationes) tüzetesebben megállapíthassa.

Szerző eme vizsgálatainak főbb eredményét a következő pontokba foglalja össze:

1. A 4000 koponya említett méreteinek változati sorozatából kiderül, hogy a koponya egyes méreteinek ingadozási

szélességére *ceteris paribus* a méretek absolut nagysága döntő befolyást gyakorol.

2. Eme sorozatokból továbbá egészen határozottan kiderül ama törvényszerűség, hogy a változatok gyakorisága az ingadozási szélességek két végső (minimalis és maximalis) értékétől a sorozat közepe felé gyarapszik s így tehát a középértéktől a két határérték felé csökken.

3. Eme törvényszerű változatok következtében minden egyes méretre nézve ama tény mutatható ki, hogy minden egyes méret ingadozásai közt a középső értékek esetei kivétel nélkül a leggyakoribbak, a határértékek eseteinek gyakorisága pedig a legritkább; minek következtében a *correlatio*-méretek középértékű combinatiói is kivétel nélkül a legnagyobb számmal fordulnak elő.

4. A *correlatio*-méretek combinatióiban a koponyaalak allotypiája emelkedik érvényre. A koponyaalak allotypiája abban áll, hogy az egyes méretek változatai közt teljes párhuzamosság soha sem fordul elő. Így, ha az egyik méret nagysága csökken vagy növekszik, a többi méretek különbözőleg változhatnak, miért is az egyik méret változásából a többinek változásaira biztos következtetést vonni nem lehet, a mint ezt némely tudós eddigelé állította. De emez allotypia nem zárja ki azt, hogy a koponyaalak egyes méretei közt homotypia ne jöhessen létre. Az allotypia csak az összes koponyarészek méreteinek teljes azonosságát zárja ki; ellenben lényegéhez tartozik, hogy míg az egyes méretek egy-egy csoportja homotipikus, addig egy másik része heterotipikus változásokat mutat fel. A koponyaalak allotypiája tehát a méretek párhuzamos (homotipikus) és nem párhuzamos (heterotipikus) változásainak a combinációjában áll. A párhuzamosság a változó méretek középső értékeinél *ceteris paribus* legtöbbször észlelhető, a nagy és kicsiny értékeknél mindig sokkal ritkábban.

5. A koponyaszelő (*sector cranialis*) változati sorozatából kiderül, hogy közte meg a koponya köb tartalma, valamint a koponya hosszúsági és szélességi átmérője közt az esetek többségénél határozott párhuzamosság nem mutatható ki, ellenben a koponya magassági átmérőjével csakugyan pár-

huzamos változásokat tüntet fel; minek következtében a koponyaszél nagyságának növekedésével a koponya magassága is az esetek nagy számába növekedést mutat és megfordítva. Emez adat fényt vet az emberi és állati koponyaalak közti tipikus különbségnek a kérdésére, a mennyiben az állati koponyánál a sector cranialis kisebb s a koponya agyvelő-része alacsonyabb; ellenben az embernél a sector cranialis szöghajlása, valamint a koponya agyvelőrészének a magassága nagyobb.

Szerző az itt felsorolt pontokra vonatkozó vizsgálatainak részleteit táblázatokban állította össze, a melyeket a pályadolgozathoz mellékel.

Tekintve azt, hogy pályázó e nagyszámú esetekre kiterjedő vizsgálatainak a megejtésére egy egész éven át naponként öt-hat órai fáradalmas munkát fordított; tekintve, hogy e munkát, a mint arról meggyőződtem, nagy pontossággal végezte, valamint hogy szerző eme dolgozatával alapvető adatokat nyújt az emberi koponyaalak változatainak a tanulmányához, a mely tanulmány a különböző emberfajták típusának a kérdésével szoros kapcsolatban áll, amaz ajánlattételemlre indítatva érzem magam: hogy a bölcsészeti Kar a pályadíjt, a mely szerzőnek fáradságos munkájával úgy sem áll arányban, a kifejtett buzgóság elismerése jeléül, neki odaitélni méltóztassék.

Budapest, 1901 április 20-án.

Dr. TORÓK.

II.

Az anthropologiai pályakérdésre „γνωθι σεαυτόν“ jelige alatt beérkezett pályamunka összesen 3547 koponyán végzett hat mérés eredményéről beszámol.

Tekintettel a nagy szorgalomra és kitartásra, melyet pályázó a vizsgálatok végezésére fordított; de tekintettel az eredmények tudományos értékére is: alulírott Dr. TORÓK AURÉL szaktanár véleményét egész terjedelmében magáévá teszi és pályázónak a pályadíj kiadását indítványozza.

Dr. KOCH ANTAL,

a föld- és őslénytan ny. r. tanára.

g)

Jelentés a növénytanból hirdetett nyílt pályázat eredményéről.

I.

A Margó-alapítványból az 1899. évi május 13-án kihirdetett növénytani pályázatra 1899. évi október hó 15-ig beérkezett tervezet alapján a tek. bölcsészeti kar 1899. évi október hó 26-án tartott ülésén KÜMMERLE BÉLA JENŐT IV-éves bölcsészethallgatót, mint a tervezet szerzőjét megbizta „A kétszikű dudvanemű növények béldiaphragmájának anatómiai, embryologiai és physiologiai vizsgálata” czimű tervbe vett pályamunka kidolgozásával. KÜMMERLE BÉLA JENŐ a kitzüött határnapig 1901 márczius hó 15-ig nyújtott be pályamunkáját, melyről véleményes jelentésemet terjesztem elő.

A pályamunka áll négy és fél ívből, melyhez mellékelve van a pályakérdésre vonatkozó irodalom felsorolását és a kutatás folyamán végzett vizsgálatokról készült jegyzeteket tartalmazó 9 füzet, továbbá 16 rajz és 263 db. mikroszkopi készítmény.

A dolgozat céljából végzett kutatások már befejezettek, miről az eredmények összefoglalása is tanuskodik; csak a kutatások részletei vannak jegyzetekben összeállítva — bizonyára azért, mert szerzőjük éppen az összeállítás előtt f. év márczius 2-án súlyosan megbetegedett, úgy hogy orvosi rendeletre mindennemű foglalkozást rögtönösen be kellett szüntetnie.

Pályadolgozata azonban ilyen alakjában is feltünteteti az elért eredményeket, a követett vizsgálati módszereket és a kutatásában felhasznált anyag mennyiségét, de tanuságot szolgáltat arról a szorgalomról, kitartásról és ügyességről, melylyel kutatásait végezte — úgy hogy külsejében nem teljesen összeállított pályadolgozatát az elbírálásra alkalmasnak tartom.

A kétszikű növények sorából több (számszerint 7) családnak számos (körülbelöl 50) fajtát tette beható kutatás tárgyává. A pontosan végrehajtott mikroszkopi és festési vizsgálatok által sikerült a nevezett fajok diaphragmainak sajátosságait kideríteni és ez alapon a diaphragmákat négy csoportba osztályozni. A csoportok anatómiai bélyegeit rajzainak segítségével rész-

letesen magyarázza. Jellegzéseit anatómiai szempontból tudományosan és szabatosan állapítja meg, miközben a szakirodalomban való jártasságát is igazolja. Éppen ezért sikerült is kutatásában eredeti és egészen új eredményeket elérnie, melyekkel előző kutatók téves vagy teljesen nem magyarázott eredményeit helyezi kellő világításba. Mikroszkopi készítményei, mellékelt rajzai kiváló szorgalmáról, a mikroszkopi technikában való jártasságáról és ügyességéről győznek meg. Különben irálya világos és eléggé magyaros.

Dolgozatának fogyatkozása azonban — legalább az eredmények összefoglalásából ítélve, hogy a tervezetben megjelölt embriológiai és physiológiai kutatásokra nem terjeszkedik ki, vagy legalább nem olyan mértékben, mint az kívánatos lett volna. Ennek mentsége azonban, hogy aránylag rövid idő állott a kutatás teljesítése céljából rendelkezésére.

Minthogy ennek daczára a tervezet főkérdését kellő módon sikerült megoldania és minthogy benyújtott dolgozatával tudományos vizsgálati képességének szép tanujelét adta — a kitűzött díjra határozottan érdemesítette magát, miért is KÜMMERLE BÉLA JENŐNEK a Margó-alapítványból a növényteni nyílt pályázatra kitűzött díj kiadását melegen ajánlom.

Budapest, 1901 április 16.

Dr. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR
ny. rk. tanár

II.

KÜMMERLE BÉLA JENŐ IV. éves böles. hallgatónak „*A két-szikű dudvanemű növények béldiaphragmája*“ című pályamunkája, melyet a Margó-alapítványból az 1899. évi május 13-án kihirdetett növényteni pályázatra 1899. évi okt. 15-ig beérkezett tervezet alapján készített. A $4\frac{1}{2}$ ívből álló pályaműhöz mellékelve vannak: 263 drb. mikroszkopi készítmény, 16 tábla mikroszkopi képek rajzaival és 9 füzet, melyek végzett vizsgálatainak jegyzeteit tartalmazzák.

Tekintettel a mellékelt mikroszkopi készítmények nagy számára és tökéletes voltára, a szép mikroszkopi rajzokra és a vizsgálatainak eredményeit összefoglaló rövid leírásra, melyet betegsége miatt nem készíthetett el kimerítő formában: alul-

írott is meg van győződve, hogy a pályázó nagy szorgalmat, buzgalmat fejtett volt ki a pályakérdés megoldásában, és készséggel csatlakozik Dr. MAGÓCSY-DIETZ SÁNDOR, rk. tanárnak szakvéleményéhez, mely szerint a pályázó érdemes munkát végezett és a kitűzött díjt megérdemli.

Budapest, 1901 április 20-án.

Dr. KOCH ANTAL,
ny. r. tanár.

h)

Jelentés a természettanból hirdetett nyílt pályázat eredményéről.

ZEMPLÉN GYÖZÖ tanárjelöltnek, a báró Eötvös József Collégium tagjának: „*Próbamérések a gázak belső súrlódásának új kísérleti módszerrel való megállapításához*“ című nyílt pályázat alapján történt megbízás folytán elkészült és benyújtott physikai pályaművéről szóló jelentés.

Tekintetes bölcsészettudományi Kar!

A budapesti kir. m. tud.-egyetem bölcsészettudományi kara az 1899. évi május hó 13-án tartott egyetemi újjáalakítás-ünnepélyén a következő pályakérdést tűzte ki: „*Kiváncsatik valamely, az általános természettan körébe tartozó önálló kísérleti vizsgálat tervezete, melyben a vizsgálat tárgya, annak tudományos célja és a cél elérésére szolgáló módszerek ki vannak jelölve.*”

A tervezetek névaláírással az 1899. évi október hó 15-ig az egyetemi központi irodában nyújtandók be.

A pályázók közül a vizsgálat kivitelével az bizatik meg, kinek tervezete a legjobb; ez vizsgálatait az egyetem physikai intézetében végezheti.

E kutatásainak eredményeit tudományos értekezés alakjában egybeállítva, 1901. évi márczius hó 15-ig az egyetemi irodába nyújtja be és jutalmat nyer, ha dolgozata a bírálát alapján jónak bizonyul be.

Jutalma a Than-féle alapból 600 korona.“

A kitűzött határnápig, ugyanis 1899. évi október hó 15-ig, beérkezett pályázók közül a bölcsészettudományi kar, ugyane hó 26-án tartott ülésében, dr. báró EÖTVÖS LORÁND és dr. FRÖHLICH IZIDOR ny. r. tanárok véleményezése alapján ZEMPLÉN

Győző tanárjelöltet, a báró Eötvös József-Collégium tagját bízta meg tervezete kivitelével, ugyanis, *a gázak belső surlódásának a Maxwell-féle lengő korongok módszerével leendő megvizsgálásával.*

E megbízatás eredménye fekszik most előttünk; ez 68 + IV nagy nyolczadrét lapra írt, jól olvasható, két tiszta rajzzal kiegészített, rövid tartalomjegyzékkel ellátott dolgozat.

Mindjárt előszavában mondja a szerző, hogy fent jelzett eredeti kísérletezési tervétől azért tért el, mert időközben sikerült oly új módszert kigondolnia, mely a szerző által eleinte tervbe vett *Maxwell-féle* eljárás elméleti nehézségeitől ment, melynek elméleti megfejtése — bizonyos, igen közelítőleg megengedhető, mert tapasztalat szerint nagyon valószínű feltevések mellett — teljesen lehetséges, mely módszer végre nagyon alkalmas, hogy a segélyével nyert kísérleti eredmények a más módszerekkel talált tapasztalati adatokkal összehasonlíttassanak.

Módszerének lényege abban áll, hogy sima felületű, fonálon felfüggesztett, vékony fémhéjat saját középpontja körül lenget egy a forgóval közös középpontú szilárd gömbhéj belsejében; a lengő gömbhéj belsejében, valamint a lengő és a szilárd gömbhéj közötti héjszerű térben azon gáz terül el, melynek belső surlódása meghatározandó; e belső surlódás a felfüggesztett szerkezet lengéseinek csillapításában jelentkezik.

Minthogy azonban nemcsak a felfüggesztett gömb, hanem az azt vivő vízszintes keresztalakú merev keret s a rajta levő terhelő súlyok, a hozzá erősített tükör is szenvednek surlódást s a felfüggesztő-sodrony anyaga is mutat — a lengés közben — belső (molekuláris) surlódást, s minthogy végre a lengő-szerkezet tehetetlenségi nyomatékának az ismerete is szükséges: szerző a következő négy alapkísérlet végrehajtására alapítja módszerét:

Megfigyelendő a lengés amplitudóinak fogyása és a lengés tartama:

1. mikor a gömbhéj a kereszttel együtt leng és a súlyok a kereszt szárainak végén vannak;

2. mikor a gömbhéj a kereszttel együtt leng és a súlyok a kereszt szárai közös középpontja közelében vannak;

1'. mikor a kereszt gömbhéj nélkül, ólomtarával leng és a súlyok, mint 1-ben a kereszt szárai végén vannak;

2'. mikor a kereszt a gömhéj nélkül, ólomtarával leng és a súlyok mint a 2-ben a kereszt szárai közös középpontja közelében vannak.

E négy kísérlet alkalmas módon való kombinálása szolgáltatja a lengő-szerkezet tehetetlenségi nyomatékait és magának a lengő-gömbnek belső surlódását, elkülönítve a keret belső surlódásától.

Ezen alapgondolatok elméleti kidolgozása és kísérleti végrehajtása képezi szerző dolgozatának magvát; maga a munka egyébként formailag és tartalmilag következőleg tagozódik:

1. §. A gázak belső surlódási együtthatójának értelmezése s a meghatározására szolgáló eddig ismeretes mérő módszerek rövid jellemzése (1—6. ll.).

2. §. Szerző új módszerének elve; a fent körvonalozott alapgondolatok kifejtése (6—11. ll.).

3. §. A módszer matematikai elmélete; e fejezetben szerző a belső surlódás általános differentiál-egyenletei alapján törekszik azon függvény alakját meghatározni, mely a gáz surlódása által a lengő gömbhéjra kifejtett forgató nyomatékkal egyenlő.

E problémát szerző bizonyos egyszerűsítő feltevések segélyével tárgyalja, ugyanis, hogy lengés közben a gáz sűrűsége nem változik, hogy a gáz minden részének a mozgása a forgás síkjához párhuzamos síkban történik, továbbá, hogy nemcsak a deformációk és a deformáció-sebességek, hanem maguk a lineáris sebességek másodrendű kifejezései is elhanyagolhatók az elsőrendűekhez képest; végre, hogy a nyomás a forgás síkjához párhuzamos bármely sík mentén változatlan.

Felhasználva HELMHOLTZ-nak némileg analog esetre vonatkozó megoldási eljárását: saját problémáját szerző teljesen megfejtí s nyert elméleti kifejezéseit a kísérletek eredményeivel leendő összehasonlításra alkalmas formába hozza. (11—28. ll.)

4. §. A kísérletek leírása; e fejezetben részletezi a vékony falú lengő gömbhéj mechanikai elkészítésénél követett saját-szerű eljárást és körülményesen leírja a használt készülék szerkezetét, melyet körvonalaiban már fent érintettük, továbbá a vele való kísérletezés módját s e leírást pontosan elkészített két rajzmelléklettel egészíti (28—35. ll.) ki.

5. §. A kísérletek eredményei; szerző e fejezetben a lengő szerkezet lengésére vonatkozó azon észleletek számértékeit közli, melyek a lengés amplitudóinak fogyását és a lengési idő tartamát engedik meghatározni. Szerző a fent említett 1., 2.; 1'. 2'. berendezések szerint végzett két teljes észlelési sorozat között leolvasásait és javított értéksorait használja fel a lengések csillapodása mértékének és tartamának pontos kiértékesítésére, mindenütt az észlelések s a belőlük nyert értékek pontosságának határát is említve fel. (36—59 ll.)

6. §. A surlódási együttható kiszámítása a kísérlet szolgáltatott adatok alapján. E végső fejezetben szerző táblázatosan állítja elő a lengés csillapodása és tartama, valamint a tehetlenségi nyomatéknak az észleletekből a correctiók tekintetbe vételével kiszámított négy-négy értéket s ezeket felhasználja az általa *S*-el jelelt surlódási együtthatónak kiszámítására. Az észleletek egyik, illetve másik csoportjának felhasználásával, *a levegő belső surlódására* nézve a következő adatokat nyeri:

$$a) S = 0.0001807 \frac{\text{cm.}}{\text{gr. sec.}}; 15.6 \text{ C. körül};$$

$$b) S = 0.0001873 \frac{\text{cm.}}{\text{gr. sec.}}; 17.8 \text{ C. körül};$$

mely számok egymásközött elég jól egyeznek meg.

Végre felsorolja a különböző kísérletezők által, különböző módszerek segélyével nyert értékeit a surlódás együtthatójának és megjegyzi, hogy saját értékei igen közel állanak az eddig más úton, kiömlési (transpiratiós) kísérletek alapján nyert, legpontosabbnak tartott értékkel, mely: $S = 0.000178 \frac{\text{cm.}}{\text{gr. sec.}}; 15^{\circ} \text{ C. körül. (60—68. ll.)}$

Már a munkának a fentiekben vázolt tartalma és berendezése világosan tanuskodik arról, hogy szerzője komolyan vette elvállalt tudományos kötelezettségének teljesítését.

Az a körülmény, hogy eredeti tervezetét az alkalmazandó módszer tárgyában megváltoztatta: a munkának csak nagy előnyére vált, minthogy egy már ismert, de elméleti szempontból jelentékeny nehézségekkel és tökéletlenségekkel járó kísérleti módszert olyannal helyettesített, mely nemcsak új, de elméleti

megfejthetőségére nézve a legtökéletesebbek közé tartozik és gyakorlatilag is elég nagy megközelítéssel megvalósítható.

Szerző az általa javasolt e módszer elméletét, irodalmi körütekintéssel, a meglévő analógiák ügyes felhasználásával, az idetartozó matematikai eljárások helyes alkalmazásával s a tényleges physikai vonatkozások folytonos és gondos szemmel-tartásával teljesen kifejti és ennek eredményeit a kísérleti eljárással szoros kapcsolatba hozza.

Maguk a megfigyelések, — melyeket szerző az idő rövid-ségére s az új eszköz elkészíttetésének nehézségére való tekintettel igen helyesen módszerének használhatósága kipu-hatolására szolgáló *próbaméréseknek* nevez — gonddal és körül-tekintéssel végeztetettek s máris ezen nem egészen tökéletes kivitelükben félreismerhetetlenül mutatják, hogy szerző ezen új módszere a gázak belső surlódásának meghatározására szolgáló lengető eljárások legtökéletesebbike és hogy ez, szabatos kivitele esetében, egyszerűség és pontosság tekintetében mindezen többi módszert felül fogja mulni.

Minthogy ezek szerint szerző dolgozatával teljesen meg-felelt a bölcsészettudományi kar megbízása értelmének és a pályázat igazi szellemének: tisztelettel javasoljuk, méltóztassék ZEMPLÉN Győző úrnak szóban forgó pályaművét a kitűzött jutalomra érdemesíteni és szerzőjének a 600 korona pályadíjat odaitélni.

Budapesten, 1901. évi április hó 18-án.

Dr. FRÖHLICH IZIDOR,
ny. r. tanár.

Br. EÖTVÖS LORÁNT,
ny. r. tanár.

A BUDAPESTI KIRÁLYI MAGYAR

TUDOMÁNY-EGYETEMNEK JUTALOMTÉTELEI

AZ 1901/902. TANÉVRE.

I.

A hittudományi karéi.

1.

Exponantur et diiudicentur praecipuae theoriae de origine cognitionis intellectualis.

Jutalma a Pasquich-alapból 160 korona.

2.

Recenseantur et solidis argumentis refellantur errores necessitati religionis revelatae oppositi.

Jutalma a Pasquich-alapból 120, a Fogarasy-alapból 40, összesen 160 korona.

3.

Exponatur doctrina cath. de materia et forma, item de ministro Sacramenti Confirmationis, habito respectu ad utriusque — orientalis et occidentalis — Ecclesiae usum.

Jutalma a Fogarasy-alapból 110, a Dercsik-alapból 50, összesen 160 korona.

II.

A jog- és államtudományi karéi.

4.

A magyar közigazgatási jog köréből.

(Negyedszer kitűzve.)

Adassék a magyar közhivatalnokok vagyoni (kártérítési) felelősségére és ennek érvényesítésére vonatkozó jogszabályok

kritikai méltatása és jelöltessenek ki a szükséges reform irányelvei. A pályamű előnyeül fog vétetni, ha a külföldi államok hasontárgyú jogintézményeit is figyelembe veszi.

Jutalma a Senger Katalin-alapból 520 korona.

5.

A közigazgatástanból.

(Harmadszor kitűzve.)

Adassanak elő a szegényügy igazgatásának főelvei és a segélyezés főmódjai, tekintettel az angol, francia és német intézményekre.

Jutalma a Senger Katalin-alapból 520 korona.

6.

A magyar magánjog köréből.

(Másodszor kitűzve.)

Kifejtendők s egymásközi vonatkozásaikban is megvilágítandók: I. A törvények ú. n. visszahatásának vagy vissza nem hatásának kérdése, a hazai jelenlegi magánjognak s annak előzményei alapján. II. Az ú. n. nemzet-, illetőleg jogterületközi magánjog lénye, elmélete s főbb kérdéseinek állása hazai tételes jogunkban.

Jutalma a Schwartner Márton-féle alapból 720 korona.

7.

A magyar pénzügyi jog köréből.

(Másodszor kitűzve.)

A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adóját rendező törvényes rendelkezéseknek s azoknak a döntvényeknek és elvi jelentőségű ítéleteknek méltatása, a melyeket ennek az adónak kirovása dolgában a volt pénzügyi közigazgatási bíróság és a most fennálló közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya hozott.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

8.

A nemzetközi jog köréből.

(Másodszor kitűzve.)

Adassanak elő a területenkívüliségre vonatkozó elvek és szabályok, tekintettel az újabb magyar törvényhozásra.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

9.

A bűnvádi eljárási jogból.

Dolgoztassanak fel rendszeresen a bűnvádi perrendtartásnak a semmiségi panaszt tárgyazó rendelkezései s az ezek alapján fejlődött bírósági gyakorlat.

Jutalma a Pauler-alapból 160 korona.

10.

A magyar közjogból.

Fejtsék ki a külügyek közösségének terjedelme, különös figyelemmel a közös külügyministernek a diplomatiiai és consuli hatóságoknak *nem közösügyi* hatáskörére.

Jutalma a Pasquich-alapból 210 korona.

11.

A magyar jogtörténetből.

A magyar szerződési jog története Verböczy Hármas-könyvéig.

Jutalma a Pasquich-alapból 210 korona.

III.**Az orvostudományi karéi.**

12.

A boncztanból.

Kivántatik a férfi-húgycső szövettanának és fejlődésének revíziója. A készítmények az I. sz. anatómiai intézet birtokát képezendik.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

13.

Vizsgáltassanak meg és irassanak le a környéki idegvégződések finomabb anatomiai viszonyai.

A melléklendő anatomiai és mikroszkopi készítmények a II. sz. anatomiai intézet birtokába mennek át.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

14.

Az élettanból.

Megvizsgálandó a szájnyál szerves alkatrészeinek mennyisége különböző életviszonyok között, nevezetesen függőleg a táplálkozástól, a táplálék minőségétől és mennyiségétől, nyugalom és munkától, a nap időszakától stb.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

15.

Általános kór- és gyógytanból.

Kísérletileg vizsgáltassék meg az újabb savómódszer értéke az egyes vérfajták egymástól való megkülönböztetésére ép és kóros állapotban.

Jutalma a Högyes-féle alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

16.

A kórszövettanból.

Irassanak le önálló vizsgálatok alapján a saválló bacilusok által kísérletesen előidézhető szövetváltozatok. Készítmények melléklendőek.

Jutalma az Arányi-alapból 120 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

17.

Vizsgáltassanak meg a fertőző bántalmak okozta kórszöveti elváltozások a lépben. Készítmények melléklendőek.

Jutalma az Arányi-alapból 120 kor.

Határidő: 1902 márczius 31.

18.

Milyen szövettani változások jönnek létre az emphysemánál a kitágult légőhólyagok fokozódó kitágulása folytán a légőhólyagok falában s a beléjük nyíló végső hörgőkben.

Jutalma az Arányi-alapból 120 kor.

Határidő: 1902 márczius 31.

19.

A belgyógyászatból.

Vizsgáltassanak meg a Röntgen-sugarak segélyével a mellkasi szervek ép és kóros állapotban.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

20.

A sebészetből.

Tanulmányoztassanak a gümös izületi gyulladások sebész-orthopaediai kezelésének értéke és eredményei.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

21.

A prostatahypertrophia pathológiája és az alkalmazott különböző gyógyeljárásokkal elérhető eredmények klinikai kórtörténetek és észlelések alapján.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

22.

A szemészetből.

A mydriaticumok élettani hatásának összehasonlítása klinikai czélokra.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

23.

A szülésetből.

Tanulmányoztassanak klinikai és kórszövettani alapon a méh szöveti szerkezetében azok az elváltozások, melyek a szülés alatti méhrepedésekre hajlamosítanak.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

24.

(Meghosszabbítás.)

Tanulmányoztassanak a gyermekági betegségek kóroki tényezői klinikai és bakteriologiai alapokon.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

25.

A bőrkórtanból.

A lepra-fertőzés útjai és módjai, valamint a lepra therapiája.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

26.

A közegészségtanból.

(Meghosszabbítás.)

A bacillus enteritidis sporogenes előfordulása élelmi szerekben és vízben.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

27.

A törvénytéki orvostanból.

(Meghosszabbítás, módosítva.)

Az 1880-tól 1900. év végeig terjedő 20 évre állítás-sék egybe a Budapesten végzett hivatalos bonczolások általános

statisztikája; dolgoztassék ki külön-külön az orvosrendőri és törvényszéki orvosi bonczolások részletes statisztikája s utóbbi alapján tanulmányoztassék a halálokok és halálnemek szerint az okbeli viszony az erőszakos halálnemek szaporodása és Budapest fejlődési viszonyai között.

A dolgozat anyagául a budapesti m. kir. tud.-egyetemi törvényszéki orvostani intézet irattára veendő.

Jutalma a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1902 márczius 31.

IV.

A bölcsészettudományi karéi.

28.

Aesthetika.

(Másodszor.)

Henszlmann Imre művészeti elméletének ismertetése.

Jutalma a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja 1902. évi márczius hó 31.

29.

Latin nyelvészet.

Adassék a *latin* nyelvben előforduló -vi perfectum magyarázata.

Jutalma a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

30.

Magyar irodalom története.

Az első Péczeli József élet- és jellemrajza.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

31.

Német irodalom története.

Beck Károly költészete, főtekintettel magyar elemeire.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

32.

Magyarország történelme.

(Módosítva, harmadszor.)

Forgách Ferencz történeti művének ismertetése és bírá-
lata, különös tekintettel forrásaira és hitelességére.

Jutalma a Schwartner-alapból 720 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius 31.

33.

Középkori egyetemes történelem.

(Másodszor.)

A francia királyi ház hódítási törekvései és hadjáratai
Olaszország különböző államterületeire nézve a XIII. század-
tól 1492-ig; történet-politikai jellegük és összefüggésük szem-
pontjából tárgyalva.

Jutalma a Pasquich-alapból 210 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

34.

Magyar művelődéstörténet.

A Szent István, Szent László és Kálmán király korabeli
törvények és zsinati határozatok forrásai, a hasonló vagy
azonos helyek pontos feltüntetésével és párhuzamba állításával.

Jutalma a Schwartner-alapból: 720 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius 31.

35.

Keresztény műarchaeologia.

Kivántatik Budapest székesfőváros középkori műemlékei-
nek ismertetése autopsia alapján, a szakirodalom adatainak
felhasználásával.

Jutalma a fővárosi jubiláris alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius 31.

36.

Czímertan.

A természetes ábrázolás az 1526. év előtti magyar czímerekben.

Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius 31.

37.

Mathematika.

A végtelen távolban levő körpontok analytikai elmélete és jelentősége.

Jutalma a fővárosi jubiláris alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius 31.

38.

Kosmographia.

(Másodszor.)

A Mars és a Föld összehasonlító topographiája.

Jutalma a fővárosi jubiláris alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

39.

Ásványtan.

Vizsgáltassék meg valamely ásvány vagy kőzet kristálytani, vagy optikai, vagy mikroszkopiai módszerek segélyével.

Jutalma az Arenstein-alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

40.

Chemia.

(Másodszor.)

Határoztassék meg a fagyás-pont csökkenésének észlelése alapján a chloridoknak molekula-súlya, oldószerül könnyen megolvadó chlorid-hydratokat használva fel.

Jutalma az Arenstein-alapból 200 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

41.

Összehasonlító boncztan.

(Másodszor.)

Vizsgáltassanak meg és irassanak le az állközti csont határai az orrüregben az emlősök sorozatán át és mutattassék ki az átmenet az emberi és az állati typus között.

Jutalma a Margó-féle C) jelzésű alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1902. évi márczius hó 31.

42.

Nyílt pályázat az állattanból.

Kivántatik valamely, a tudományos állattan körébe tartozó önálló vizsgálat tervezete, melyben úgy a vizsgálandó tárgy, mint a vizsgálat tudományos célja és a vizsgálati módszerek kijelöltessenek.

A tervezet névalírással 1901. évi október hó 15-éig az egyetemi irodába nyújtandó be.

A pályázók közül a vizsgálat kivitelével az bizatik meg, kinek tervezete a legjobb; vizsgálatait pedig a tudományegyetemi zoologiai és comp. anatomiai intézetben végezheti s ezeknek eredményét tudományos értekezés alakjában egybeállítva, 1903. évi márcz. 15-ig nyújtja be s jutalmat nyer, ha dolgozata jó.

Jutalma a Margó-alapból 200 korona.

E pályázat módjára nézve, a 4., 5. és 6. alatti szakaszok kivételével, a rendes pályázati szabályok érvényesek.

Pályázati szabályok.

1. A 6., 32. és 34. szám alatti jutalomtételek kivételével, melyekért bárki versenyezhet, a többiekre csak budapesti tudom.-egyetemi hallgatók pályázhatnak, és pedig a 4., 5., 12., 14., 19., 24., 26. és 27. számúaknál olyanok is, kik a pályakérdés kihirdetésekor még be voltak írva.

2. Az 1., 2. és 3. szám alatti jutalomtételekért pályázhatni latin vagy magyar, a 6., 32. és 34. szám alattiakra latin vagy magyar, vagy német, vagy franczia, a többiekre egyedül magyar nyelven.

3. A pályairatok 1902 márczius 31-ig az egyetemi központi irodában nyújtandók be. A hol más a benyújtási határidő, az a pályakérdésnél meg van említve. A jutalmak 1902 május 13-án, mint a kir. tud.-egyetem újjáalakítása emlékének ünneplésére kitűzött napon, adatnak ki az egyetem ünnepélyes közlésében. Beadott pályaművek a pályázat elintézése előtt vissza nem adatnak.

4. A pályairatok negyedréthben, tisztán (a 6., 32. és 34. szám alatti jutalomra készülők idegen kézzel is) írva, lapszámozva, kötve legyenek.

5. A szerző nevét és állását, illetőleg egyetemi tanszakát tartalmazó pecsétos levélen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán olvasható. Álnevű pályaművek nem díjaztatnak.

6. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik. Egyszerű fordítások vagy plágiumok a pályázásból kizárvák.

7. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el, a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

8. A pályairatok a szerzőé maradnak, azok kéziratai az illető kar levéltárában eltéttetnek.

Budapest, 1901. évi május hó 13-án.

Királyi magyar tud.-egyetemi központi iroda.